

ACADEMIA ROMÂNĂ

Comitetul Român pentru Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii

– Divizia de Istoria Științei –

STUDII ȘI COMUNICĂRI/DIS

Vol. XV/2022

Editura MEGA

STUDII ȘI COMUNICĂRI / DIS

Vol. XV / 2022

STUDII ȘI COMUNICĂRI/DIS

– publicație fondată de acad. Gleb Drăgan –

REDACȚIA:

Director: dr. Dumitru MURARIU
membru corespondent al Academiei Române

Consilier editorial: dr. Valentin MARIN

Redactor șef: Acad. Mihail-Viorel BĂDESCU

Redactor șef adjunct: dr. Tiberiu TĂNASE

Secretar de redacție: C.Ș. Mirela-Adriana ANGHELACHE

Colegiul de redacție: Viorela-Valentina DIMA, Edith-Mihaela DOBRESCU, Emilian M. DOBRESCU, Dan GÎJU, Emil HEDEȘIU, Marian MOȘNEAGU, Alba-Iulia-Catrinel POPESCU, Nicolae ROTAR, Narcis ZĂRNESCU.

Responsabilitatea asupra conținutului materialelor revine autorilor

Adresa redacției:

Calea Victoriei, nr. 125, camera 31, sectorul 1 București, cod 010071

Adresa web: <http://www.studii.crifst.ro>

Administrator pagină web: Andrei Lămureanu

ACADEMIA ROMÂNĂ
Comitetul Român pentru Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii
– Divizia de Istoria Științei –

STUDII ȘI COMUNICĂRI / DIS

Vol. XV / 2022

EDITURA MEGA
Cluj-Napoca, 2022

Revista este inclusă în baza de date internațională CEEOL

© Autorii, 2022

Responsabilitatea conținutului, interpretărilor și părerilor
exprimate în paginile revistei revine exclusiv autorilor.

ISSN 1844 – 9220
ISSN-L 1844 – 9220

Editura MEGA
Cluj-Napoca
e-mail: mega@edituramega.ro
www.edituramega.ro

*În memoria dlui col (r) dr. ist. Valentin MARIN,
cel care a însuflorit această revistă*

CUPRINS

157 DE LA NAȘTEREA LUI DRAGOMIR HURMUZESCU
100 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI EDMOND NICOLAU
150 DE ANI DE LA MOARTEA LUI ION HELIADE RĂDULESCU

Filofteia REPEZ, Nicolae-Florin PRUNĂU Omagiu savantului român Dragomir Hurmuzescu.....	19
Stan PETRESCU Dragomir Hurmuzescu, remarcabil fizician, inventator, profesor și ctitor al radiofoniei românești.....	35
Eufrosina Otlăcan Edmond Nicolau, 100 de ani de la naștere.....	47
Eufrosina OTLĂCAN Ion Heliade Rădulescu, ctitor al Școlii românești.....	53

EVOCĂRI

Valentin-Stelian BĂDESCU Medici musceleni de altădată – Ovidiu Vlădescu, un medic al unor vremuri demult apuse.....	61
Curcă DUMITRU File din istoria Facultății de medicină veterinară din București. Partea a II-a: 100 de ani de la transformarea Școlii superioare de medicină veterinară în Facultatea de medicină veterinară, arondată între anii 1921 și 1948 Universității din București.....	99
Iorgu PETRESCU, Angela PETRESCU Grigore Antipa – Raportul prezentat în fața Academiei Române despre activitatea sa în timpul ocupației străine a Bucureștilor din Primul Război Mondial	145

Stan PETRESCU Take Ionescu în diplomația și viața politică românească, la cumpăna dintre secolul 19 și începutul secolului 20.....	153
Daniela-Amby OSTAFE, Laura-Alexandra OSTAFE, Laurențiu-Norocel OSTAFE Academician Ana Vasilichia Aslan, inventatoarea produsului Gerovital H3 – Realizare de excepție în știința românească.....	171

STUDII ȘI COMUNICĂRI

Mirela-Adriana ANGHELACHE Scara Richter, celebra scară de măsurare a mărimii cutremurelor. Istoric și descriere.....	193
Emilian M. DOBRESCU, Edith Mihaela DOBRESCU Influența COVID-19 asupra copiilor și tinerilor – Perspective ale organizațiilor internaționale.....	207
Ștefan GHEORGHE Starea de drept și starea de fapt în România anilor 1944–1947. Considerații privind schimbarea formei de guvernământ a României la începutul regimului comunist.....	215
Eugen SITEANU Șapte secole de generare și regenerare a strategiei acțiunilor rapide	227
Tiberiu TĂNASE Puncte de vedere privind asasinarea marelui istoric român Nicolae Iorga, membru al Academiei Române. Implicarea poliției legionare și a Corpului Muncitoresc Legionar (CML) în asasinat.....	237
Narcis ZĂRNESCU Creierul, câteva procente epistemice. O foarte scurtă istorie a neuroștiințelor. Excurs bibliografic.....	249

PERSONALITĂȚI

Gabriela ANDREI, Mircea-Dragomir ANDREI Dr. Carol Paul Karácsonyi la 80 de ani.....	265
--	-----

Ioan Codruț LUCINESCU Mitiță Constantinescu, susținător constant al industrializării României în perioada interbelică.....	283
<u>Marian Traian GOMOIU</u> , Sanda MAICAN, Dumitru MURARIU Două personalități ale biologiei românești – Profesorul Mihai Băcescu și discipolul său, Marian-Traian Gomoiu.....	295
Ioana PETCU, Andreea Florina RADU, Tiberiu TĂNASE Aspecte mai puțin cunoscute din viața și activitatea lui Henri Coandă.....	309
Alin M. OLĂRESCU Nicolae P. Leonăchescu și Julius Natterer, două modele de organizare a memoriei.....	335

VARIA

Ionel Aurelian COTOBAN Durustorum – Constantiniana Daphne, punte peste Dunăre – Cale a sfinților.....	363
--	-----

SEMNAL EDITORIAL, RECENZII

Mirela Adriana ANGHELACHE Maria Boștenaru Dan (ed.): Heritage, Landscape and Restoration of Historical Gardens (Patrimoniul, Peisajul și Restaurarea Grădinilor Istorice).....	373
Mirela-Adriana ANGHELACHE Ioan Munteanu: „Stradele Brăilei”, „Stradele Brăilei II”, „Piața Traian – kilometrul zero. Povestea unei străzi – Regala”	377
Adrian BAVARU Alexandru Ș. Bologa: Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare Marină „Grigore Antipa” Constanța – Repere.....	383
Valentin-Stelian BĂDESCU Mihail-Nicolae Stanca: Mihail Eminescu și adevărul Sfintei Scripturi, Vol. I și II.....	389

Alexandru Ș. BOLOGA

Tiberiu Tănase (coord.): Ovidiu Boureanu, Petru Ștețcu – Democrație vs.

Totalitarism (manual)395

IN MEMORIAM

Viorel BĂDESCU

Dr. Valentin Marin – o viață dedicată profesiei și Comitetului Român de

Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii.....401

Alin M. OLĂRESCU

Valentin Marin – Un militar de carieră și istoric în slujba Comitetului

Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii al Academiei Române....417

Eugen SITEANU

Omagiu adus domnului dr. Valentin Marin.....427

Mărturii despre domnul dr. Valentin Marin.....431

MEDICI MUSCELENI DE ALTĂDATĂ – OVIDIU VLĂDESCU, UN MEDIC AL UNOR VREMURI DEMULT APUSE

Valentin-Stelian BĂDESCU³

valentinbadescu@yahoo.com

ABSTRACT: In the current article, the author – a former career soldier, now a lawyer – aims to present the life and work of country doctor, Ovidiu Vlădescu, an outstanding professional and a man of honor, whose career is unblemished. The author gives extensive and edifying details on the geography and demography of the Boteni commune – the place where Dr. Vlădescu practiced his profession, as well as on the eating habits, the health status of the population, healthcare practices, the dispensary and pharmacists and pharmacies in the area.

KEYWORDS: Ovidiu Vlădescu, doctors from Muscel, Boteni commune, healthcare practices, medical deontology.

1. Argumentum și cuvânt înainte

Mărturisesc că am scris greu, extrem de greu aceste rânduri. Nu doar pentru că, după cum se spune, numai Balzac nu avea trac în fața colii albe. Ci din motive de etică modernă, de valori contemporane implementate de așa-zisul „politically correct”. Timp de mulți ani am fost ofițer al Armatei Române, apoi, m-am convertit de la meseria armelor la cea a legilor devenind avocat, adică am încercat și încerc să apăr adevărul, să-l ajut pe semenul meu să-și afle dreptatea. Deși la prima vedere pare ciudat cum un fost militar de carieră, acum avocat, să facă un portret al unui medic de țară care i-a marcat profund primii ani ai copilăriei. Ei bine „Adevărul rămâne, indiferent de soarta celor care l-au servit”; este un citat al lui Gheorghe Brătianu pe care mi l-am însușit. În plus, medicul de țară – *Ovidiu Vlădescu* – pentru că despre el este vorba nu a fost acuzat de nicio faptă reprobabilă sau de încălcarea drepturilor omului în toată cariera sa. De aceea, invităm

³ Cercetător științific asociat al Institutului de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române și membru al Diviziei de Istoria Științei a Comitetului Român pentru Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii al Academiei Române.

cititorul să străbată împreună cu noi granițele nematerialnice ale efemerității temporale și ale datelor biografice, să depășim prepoziția „în”, pentru a ajunge „întru” acea devenire a ființei, de care vorbea atât de frumos Noica în repetate rânduri. Vom cuprinde medicul, dar ne vom depărta totodată de el, pentru a opri călătoria într-un contur spațial mai puțin accesibil, în miezul ființial al inimii lui Ovidiu Vlădescu, întrucât fiecare destin, dintre cele care sunt la un moment dat în sânul unei societăți își are cercul său. Fiecare viață este, pe fața ei esențială, într-un fel, o întoarcere, așa cum prea înțelept ne-o adeverește varianta românească a basmului „Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte”. Omul trebuie să știe că trecerea lui prin viață, ca ins, și prin istorie, ca mică ori ca mare colectivitate, este o mișcare în cerc, o permanentă „întoarcere”. Acest principiu, izvorător de sensibile răspunsuri existențiale, ne duce cu gândul direct la ceea ce a afirmat odată un mare sfânt al Ardealului, părintele Arsenie Boca: „Fericit cine se-ntoarce și ajunge iar Acasă, rotunjind ocolul. Aceasta e cărarea”. De ce? Pentru că drumul nostru este din exteriorul zbuciumat spre inimă, din non-sensul vieții palpabile în sensul unic al rădăcinii ființei. Mai exact, omul este chemat să se întoarcă întru Dumnezeu, de acolo de unde a pornit de fapt.

Medicul nostru își redusese existența la minim, trăind într-o deplină modestie și bucurându-se de aspectele simple, nematerialnice ale vieții umane. Iubea singurătatea și pot spune că cea mai frumoasă perioadă a vieții lui a fost satul, departe de zgomotul și agitația orașului. Era persoana care își concentra mereu atenția asupra binelui, distilând negativul în bunătate. Dorea să-și vadă pacienții vindecați, în dorința de a trece de la sinele individual la cel largit. Pe omul acesta ascet și sihastru nimeni nu l-a văzut posomorât, iar acum, revenind cu câțiva pași spre călătoria ireversibilă a vieții, înțelegem că drumul său sistematic are odată și odată un sfârșit. La Ovidiu Vădescu, finalul a venit în 1960, la Boteni, după o existență deplin activă, de repetate căutări ale aceluia ceva care aduce sufletului împlinire totală. Părintele Arsenie Boca insista adesea pe faptul că există o puternică legătură în familie, în urma căreia antecedentele părinților au o mare capacitate de transmitere generațiilor următoare. Calitățile sufletești, puterea de dăruire și voința sunt trăsături ale medicului român pe care le-a moștenit de la înaintașii săi, nu au rămas îngropate în negura vremii, ci s-au transmis mai departe, potențându-le valoarea. În căutările noastre asidue și năzuința de a-l descoperi pe omul Ovidiu Vlădescu am găsit un

studiu al unui înaintaş al său preocupat de istoria neamului pe care, din motive de redare exactă a adevărului istoric, îl vom reproduce aproape integral fără nicio intervenție pe textul original, așa cum l-am aflat în arhivă.

Doctorul Ovidiu Vlădescu nu vine din neant, ci dintr-o stirpe aleasă de mari boieri români care au dat Țării Românești sftetnici de seamă, dar și dintr-o zonă zonă binecuvântată a României, Botenii Muscelului din Județul Argeș despre care vom face scurte considerații socio-demografice.

2. Câteva considerații socio-demografice despre Botenii Muscelului

2.1. Chestiuni introductive privind poziția geografică a comunei Boteni

Comuna Boteni se află în marginea nord-estică a județului, la limita cu județul Dâmbovița, pe malurile Argeșelului, fiind străbătută de șoseaua națională care o leagă spre sud de Mioveni și Pitești, spre nord de Valea Mare-Pravăț și Câmpulung.⁴ La sfârșitul secolului al XIX-lea, comuna făcea parte din plasa Argeșelul a județului Muscel și era formată din satele Pământeni, Gogorani, Vârtopol, Câmpșorul, Balabani, Linia și Lunca, având în total 1.563 de locuitori ce trăiau în 348 de case. În comună funcționau o biserică și o școală cu 61 de elevi⁵. Anuarul Socec din anul 1925 consemnează comuna ca reședință a plășii Argeșelul, având 2.161 de locuitori în satele Balabani și Boteni.⁶ Ulterior, urmare a reformelor administrative succesive, în anul 1950, comuna a fost transferată raionului Muscel din regiunea Argeș, iar în anul 1968 a trecut la județul Argeș, în alcătuirea actuală.⁷ Din punctul de vedere al tipului de sat, deși Botenii se află într-o fundătură depresionară aproape circulară, nu are o formă îngrămădită, ci una răsfirată. Mai întâi va trebui să luăm în considerare însăși valea Argeșelului care, în vatra satului, își mărește cu mult atracția în ceea ce privește structura ceva mai adunată a caselor, prin formarea de lunci ce favorizează așezarea locuințelor. S-ar putea spune că nici o altă vale secundară a Argeșelului, la Boteni, nu are o putere de atracție mai mare ca valea Gogorasca. La aceasta se adăugau și alte văi, deși cu o înrăurire mai mică. Forma de relief care influențează cel mai puternic tipul de sat

⁴ Google Maps, Comuna Boteni, Argeș (Map). Cartografie realizată de Google, Inc. Google Inc., accesat la data de 12.01.2022.

⁵ Lahovari George Ioan, *Boteni, com. rur. Marele Dicționar Geografic al României*, București, 1898.

⁶ „Comuna Boteni în Anuarul Socec al României-mari”. Biblioteca Congresului SUA.

⁷ v. pentru detalii și conformitate, Legea nr. 2/1968 și Legea nr. 3/1968.

este panta domoală, plaiul înclinat începând de la nivelul de 725 m spre bază, până spre liniile cu cea mai mare pantă, forma de relief ce găzduiește dinspre aval locuințe până sus de tot.⁸ Pe lângă factorii arătați mai sus, ca determinare geofizică intervine o nouă componentă pozitivă, „culmea”, ce avantajează la Boteni o „așezare de culme”, și anume cătunul Balabani. Initial, nu a existat un plan după care să se construiască. Pentru modernizarea comunei s-ar impune câteva priorități precum îndiguirea râului Argeșel, în porțiunea ce afectează satul ca așezare și alimentarea cu gaze. La cele două condiții prealabile de dezvoltare a așezării s-ar mai putea adăuga finalizarea asfaltării drumurilor pe străzile paralele, dar și altele pe care edilii împreună cu locuitorii le pot propune și realiza.

În anul 1975, atunci când regimul comunist, din ura fățișă față de țărănul român liber, a decis desființarea satelor și transformarea lor în niște hibride așezări, după model sovietic, în care locuitorii puteau fi controlați și manipulați, s-a aprobat o noua schiță de sistematizare a comunei Boteni, potrivit căreia satele Balabani și Muscel rămân în afara vetrei satului. Tot astfel și o parte din Luncă, Ungureni, Vârtop și Linie în întregime trebuiau desființate și demolate iar locuitorii mutați în cutii de chibrituri, conform modelului unic din toată țara. În unele zone, mai ales la câmpie, distrugerea satelor s-a făcut. Astăzi, din păcate, prin metode mult mai parșive, depopularea satului românesc este aproape înfăptuită, prin migrația masivă a tinerilor către țările din vestul Europei cu consecința diminuării drastice a populației, până la dispariție. Ce poate fi mai trist în a proba cele afirmate: la începutul anului 2020, în satul Lunca, unde locuiește autorul acestor rânduri, a fost închisă Școala care funcționa neîntrerupt de aproape 100 de ani. O școală modernizată cu sume mari de bani va deveni centru de îngrijire persoane vârstnice în care pandemia coronavirus îi va tria în drumul lor spre cer, sau adăpost pentru refugiații din Ucraina, precum alte imobile de acest fel, motiv și imbold de îmbogățiere nemeritată pentru asasinii și hoții care ne-au furat țara, inclusiv comuna Boteni. Închidem școlile și construim pușcării, așa văd decidenții noștri de azi, trădători de neam și țară, viitorul nației române!

Dar, să revenim, la *Botenii Muscelului și oamenii săi buni și bătrâni*⁹

⁸ v. site-ul: <https://brauldelaboteni.ro/index.php/istoricul-comunei-boteni/consideratii-socio-demografice>.

⁹ Ion Chelcea, *Botenii Muscelului și oamenii săi buni și bătrâni*, Editura Tritonic, București, 2005, p. 43.

la populația care, de la primele începuturi, s-a limitat la câteva familii, care ulterior s-au tot înmulțit, un aport însemnat aducându-l cei veniți din afară fie prin căsătorii, fie prin adăugirea altora la populația de băștină. Altfel nu s-ar putea explica unele nume de familie care arată cert o atare proveniență. Între acestea, este de reținut familia Cojanu, al cărei nume se referă la locuitorii veniți dinspre șes. Numele de familie Leau sugerează o origine poloneză. Exemplele acestea denotă ca populația din Boteni este formată din oameni de proveniență diversă, cel mai mare aport avându-l locuitorii din vatra satului. Despre creșterea numărului de locuitori se poate vorbi abia în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, când vin în sat ungureni, ce formează un cătun aparte: Boteni-Ungureni, spre deosebire de Boteni-Pământeni sau băștinași. În noua formă administrativă (incluzând și satul Balabani), în anul 1912, în comuna Boteni locuiau 1.069 bărbați și 1.167 femei, constituind 501 familii. În anul 1958, comuna Boteni avea 3.002 locuitori stabili, dintre care 1.486 bărbați și 1.516 femei. Conform recensământului efectuat în anul 2011, populația comunei Boteni se ridică la 2.495 de locuitori, în scădere față de recensământul anterior din anul 2002, când se înregistraseră 2.739 de locuitori. Majoritatea locuitorilor sunt români ortodocși (97,56%)¹⁰ care de când se știu au consumat o hrană curată, neinfestată.

2.2. Despre alimentația populației din Boteni

De-a lungul timpurilor, în marea lor majoritate, țăranii au avut o viață destul de modestă, oglindită și în modul de alimentație. Hrana populației comunei noastre, ca de altfel a întregii țărăniimi române, era asigurată mai mult de producțiile agricole proprii. Din vechime oamenii cultivau legumele, cerealele și pomii fructiferi pe lângă casele lor, totodată creșteau și animale ale căror produse le asigurau existența. Trăind într-o zonă deluroasă, mai puțin favorabilă culturii cerealelor, oamenii de prin părțile noastre depindeau într-o oarecare măsură de recolta de cereale din zona de câmpie. În anii secetoși, recoltele fiind slabe, oamenii au fost nevoiți să consume chiar porumb vechi, fapt care a dus la îmbolnăvirea multora de pelagră. Persoanele vârstnice povestesc că au fost și ani de foame în timpul războaielor sau al unor calamități naturale. O astfel de situație cu mari lipsuri alimentare a fost în anii 1946–1947, când sătenii erau nevoiți

¹⁰ Rezultatele finale ale Recensământului din 2011: „Populația stabilă după etnie – județe, municipii, orașe, comune”. Institutul Național de Statistică din România, iulie 2013.

să meargă cu așa zisul „tren al foamei” în zona de sud a țării pentru a aduce acasă unul-două duble de porumb sau de grâu pentru supraviețuirea familiei. Am reținut de la domnul Ion Tavi Bănică, nepotul lui Petre Țuțea, că acesta din urmă ar fi intervenit, datorită poziției pe care încă o avea în guvernământul de la București pentru direcționarea unui vagon cu cereale în vederea alimentării populației din Boteni.

Până în urmă cu câteva decenii, principalul aliment al țăranilor era mămăliga. Concludente în acest sens sunt mărturiile unor străini care au călătorit prin satele noastre și au cunoscut realitatea în mod nemijlocit. Negustorul englez Thomas Thornton nota la începutul secolului XIX-lea în însemnările sale: „baza hranei românilor este o fiertură groasă făcută din făină de porumb, o mâncare gustoasă și hrănitoare, ce i se zice mămăligă”¹¹. Alimentele cele mai consumate erau fructele și legumele. Românii munteni, scria cărturarul Ion Ghica la 1875, sunt poporul cel mai frugal ce am văzut. Un muncitor care sapă toată ziua de dimineață, până seara se hrănește cu legume fierte în apă, cu două fire de ceapă și cu o bucată de mămăligă. E drept că la fiecare masă el mănâncă ouă, brânză și lapte, cu excepția zilelor de post. Cât despre carne, era consumată doar în zilele de sărbătoare și din când în când mânca pește sărat și pastramă. Și alți cunosători ai vieții țărănești din secolul al XIX-lea remarcă faptul că sătenii se hrăneau mai mult cu legume și fructe, fie proaspete, fie uscate sau conservate în sare, oțet sau prin fermentație acetică.

Cu privire la alimentația sătenilor de la noi, îmi amintesc de anii copilăriei, că era sărbătoare când mama tăia câte o pasăre de făcea o ciorbă și ne oferea un ou fiert, iar la desert dovleac și mere coapte în cuptorul sobei de la bucătărie. Fasolea, ceapa, usturoiul și oțetul erau alimentele noastre zilnice. Medicul M. G. Obedenaru, în anul 1895, critica hrana insuficientă a țăranilor, „varza murată, prunele uscate, fasolea, ceapa, usturoiul și castraveții murați serveau drept hrană pentru lungile și desele posturi, pentru miercurile și vinerile din fiecare săptămână, în total 185 de zile de post într-un an”.¹² Pe măsura evoluției societății românești, mai ales după

¹¹ Valeria I. Pravăț, *Monografia comunei Hârtiești, 1475–2005*, Editura Paralela 45, Pitești 2005, p. 37.

¹² Obedenaru-Gheorghiadu Mihail (1839–1885), medic, publicist și diplomat român cu studii medicale la Paris; intern al spitalelor pariziene. Medic primar al Spitalului de copii din București. Profesor la Facultatea de Medicină din București. Membru corespondent al Academiei Române. Profesorul Obedenaru a fost ales în anul 1873 membru al Academiei Române căreia i-a lăsat toată averea împreună cu numeroase colecții de

anul 1900, s-au produs îmbunătățiri și în modul de alimentație al țărilor. Se consumă o cantitate mai mare de carne, care este pregătită sub formă de ciorbă dulce, friptură și rareori alte preparate. Produsele lactate și ouăle sunt frecvent folosite cu excepția posturilor. În ceea ce privește legumele și fructele proaspete, acestea sunt diferite de la un anotimp la altul. Primăvara se folosesc în alimentație plantele care cresc timpuriu, cu ar fi urzicile, loboda, untișorul care sunt pregătite sub formă de ciorbe acrișoare. Alături de acestea se consumă fasolea boabe, prunele uscate și mai ales varza murată, care este aproape nelipsită de la masă. La fel și merele, pe care sătenii le păstrează în pivnițe până în lunile mai-iunie. Vara, alimentația devine mai bogată căci se adaugă legumele proaspete, dar și fructele precum cireșe, vișine, fragi, zmeură, mere, mere văratic și altele. Toamna este cea mai îmbelșugată – cu roșii, ardei, varză, fasole verde și tot felul de fructe la care se adaugă ciupercile comestibile și cartofii noi. În timpul iernii se consumă o cantitate mai mare de carne, mai ales de porc. Bucătăria noastră țărănească folosește în mică măsură sosurile și prăjelile, carnea se prepară mai mult prin fierbere, frigere sau prin afumare obținându-se preparate culinare deosebit de gustoase. Aceasta a contribuit la menținerea stării de sănătate a oamenilor și a puterii lor de muncă până la vârste înaintate, chiar peste 70–80 de ani. În prezent, în bucătăriile noastre se prepară o mulțime de bucate tradiționale cât și altele noi. Gospodinele au învățat să facă fel de fel de prăjituri, dulcețuri, conserve fiind și în acest mod preocupate de îmbunătățirea și înfrumusețarea vieții de familie. În această conjunctură au apărut și primele forme de asistență sanitară în zona noastră.

3. Forme mai vechi și mai noi de asistență sanitară în zona Muscelului

Preocupări pentru sănătatea publică și mai ales asistență medicală pentru cei nevoiași și suferinzi, au existat în Muscel din vremuri îndepărtate. Astfel, a existat la Câmpulung o instituție de asistență socială pentru săraci și infirmi, care au fost lăsați în grija locuitorilor din satul

manuscrite, cântece românești, documente istorice. El a fost una dintre personalitățile culturale de frunte din acea epocă, desfășurând o intensă activitate în cadrul funcțiilor deținute. A avut o bogată și fructuoasă activitate publicistică, colaborând la diferite periodice din țară și străinătate: Românul, Transilvania, Revista științifică, Gazeta spitalelor, Gazeta medico-chirurgicală, Dictionnaire encyclopedique des sciences medicales. Temele abordate în opera sa publicistică dovedesc cultura sa vastă, multilaterală, precum și dragostea de țară și popor.

Mățăul de Jos, sat vecin comunei noastre, care pentru aceste servicii ale lor, li s-au acordat unele scutiri de dări. Din enunțul următorului hrisov, dat în iunie 1639 de către Matei Basarab voievod, rezultă acest lucru: *Cu mila lui Dumnezeu, Io Matei Basarab voievod și domn a toată Țara Românească, dat-am domnia mea această poruncă a domniei mele satului Mățăul de Jos din Județul Muscel, care iaste al săracilor din orașul domniei mele Câmpulung, ca să fie în pace și slobod de bir și de talere și de împrumutare și de găleată de fân, și de cal și de boi și de miere și de ceară și de slujba domnească și de potvoade și de mertice și de dijma stuplior și a gostinarilor și a rămătorilor și de oaie de slugerie și de plai și de cai de olac și de toate dașdiile, câte vor fi peste an în țara domniei mele, de către nimeni bănuială să nu aibă. Pentru că însumi domnia mea m-am milostivit de i-am iertat, cum au fost iertați și în zilele altor domni. Și am scris eu, Pârvul Spudei, în scaunul orașului Târgoviște, în luna lui iunie, leat 7147 (1639)¹³. A existat, așadar, la Câmpulung o instituție de asistență socială pentru săraci și infirmi, puși în grija locuitorilor din Mățăul de Jos, din apropierea orașului. Pentru serviciile și grija acestora ei au fost scutiți de dări, subliniind că acest sat „au fost de treaba și hrana săracilor și a gârbovitorilor și schiopilor din orașul domniei mele din Câmpulung¹⁴”. Probabil că numărul infirmilor era destul de mare pentru că se menționează că sătenii din Mățăul de Jos trebuiau să lucreze la „moara lor și să le dreagă biserica”¹⁵.*

Pompei Samaritan, amintind de hrisovul lui Matei Basarab voievod din iunie 1639, a emis ipoteza că „săracii” și „mișeii” erau infirmi din războaiele duse de voievozii Țării Românești pentru încheierea statului și apărarea independenței¹⁶, iar dr. Nicolae Vătmanu amintește de leproși, care ar fi fost așezați în partea de sud a orașului, în locul numit „Câmpul mișeilor”.¹⁷ Flaminu Mârțu a emis această ipoteză, pornind de la identificarea noțiunii de mișel cu aceea de lepros, dar dacă inițial termenul de lepros a desemnat pe bolnavul de lepră, cu timpul el s-a modificat,

¹³ v. *Istoric Spitalul Municipal Câmpulung* preluat de pe site-ul: <http://www.smcampulung.ro/index/istoric>, accesat la data de 20.01.2022.

¹⁴ https://archive.org/stream/RevistaDeIstorieAMuscelului2012/Revista%20de%20Istorie%20a%20Muscelului%20%282012%29_djvu.txt

¹⁵ Ioan Răuțescu, *Câmpulung-Muscel. O monografie istorică*, Editura, ARS DOCENDI, 2009, p. 21.

¹⁶ v. Samaritan Pompei, *Istoria medicinei și farmaciei*, vol III, București, 1932, p. 23–24.

¹⁷ Nicolae Vătmanu, *De la începuturile medicinei românești*, Editura Științifică, București, 1966, p. 41.

rămânând cu semnificația de sărac, infirm etc.¹⁸ De altfel, în toată perioada 1639–1736 hrisoavele domnești amintesc doar de săraci, gârbovi, schiopi, orbi, mișei, ologi. Subliniind rolul bisericii și al preoților în educarea poporului de jos, Coresi, în *Tâlcul Evangheliei* (1564) se referă la „mișelime”, înțelegând pe omenii săraci, poporul de jos. El cerea preoților să învețe, să strige tare, să dojenească pe asupritori „cum să nu piară mișelimea”. Același înțeles trebuie că avea acest cuvânt și în secolul următor. Este, de asemenea, de amintit că în orașul Câmpulung Muscel s-a constituit una din cele mai vechi calicii, organizație de ajutor public, pusă sub auspiciile statului. Prin această organizație se urmărea să se distribuie săracilor fonduri obținute din caritate publică. Despre calici se amintește și în cartea *Îndreptarea legii*, respectiv în anul 1652, în care sunt menționate și probleme de asistență socială și de morală. Se precizează că soția este obligată să îngrijească de soțul bolnav; prevede și pedepse pentru avortul provocat, otrăviri, viol. Se arată că în cazuri de răniri, otrăviri, să se consulte vraciul. Ne găsim în perioada când numele de vraci este tălmăcit cu acela de „doftor”. În felul acesta apare la Mardarie Cozianul și în *Îndreptarea legii*. Apoi în țară sunt cunoscuți medici la Curtea lui Șerban Cantacuzino și mai ales la Constantin Brâncoveanu unde încep să apară și opere medicale, ca lucrarea lui Alexandru Mavrocordat 1637–1710) despre *Circulația sângelui*. Câmpulung, fiind un centru cultural, este posibil să o fi cunoscut. Considerăm că prin relația acestui oraș cu Brașovul, unii dintre orașenii câmpulungeni să fi auzit și despre unii din primii medici ai Brașovului ca Valentin Kraus și Paulus Kyr, care au publicat în anul 1555, lucrarea intitulată *Sanitatis studium* (Studiul sănătății), prima carte de medicină tipărită la noi.¹⁹

Ca instituție de asistență sanitară și socială este cunoscută *Epitropia obștilor*, înființată în anul 1775 de către Alexandru Ipsilanti voievod, cu îndatoriri privind îngrijirea orfanilor, invalizilor, infirmilor, bătrânilor și boierilor scăpătați. Din fondurile „Cutiei milelor” se asigura asistența la domiciliu a bolnavilor săraci. Astfel de forme de asistență socială vor fi fost desigur cunoscute și la Câmpulung Muscel, mai ales după incendiul din anul 1737 și după ciuma din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Pentru cercetarea bolnavilor de prin județe se luaseră măsuri de a trimite

¹⁸ Flaminu Mârțu, *Cercetări arheologice cu privire la „mișei” din Câmpulungul medieval*, în: *Din istoria luptei antiepidemice din România*, București, 1971, p. 40.

¹⁹ *Istoria României*, vol. II, București, 1962, p. 1040.

medici de la București. Pentru județul Muscel fusese trimis Șetrarul Ioan, medic la Spitalul Colțea din București.²⁰ „În aceea vreme medicina se practica, de multe ori, mai ales de către improvizați, mai ales de către bărbieri. Ei luau sânge și puneau lipitori. Numai orașele mari aveau medici trecuți prin universități. Primul medic român al orașului București a fost Dimitrie Caracas, numit în această funcție în anul 1785. El se bucura de multă considerație din partea bolnavilor. A fost cunoscut și de câmpulungeni și musceleni, despre care scrie că „sânt robuști, sănătoși și rareori suferă de friguri intermitente; (...)Arată că unii dintre ei aveau gușă, care după părerea sa era produsă de „atmosfera umedă dintre munți”. Dintr-un act de vânzare din Câmpulung, din octombrie 1802, apare numele unui medic chirurg, care semna Josephus Ziegler chirurgus. Este posibil ca acesta să fi fost primul medic al orașului.”²¹

În anul 1819 practica medicina în Câmpulung Iacob Denkovschi. El a fost medic particular al orașului până în anul 1831. În toamna acestui an, Comitetul carantinilor a hotărât să înființeze post de medic public în orașele reședință de județ. Acest post îl solicită Iacob Denkovschi. Preciza că a practicat medicina și spițăria în Câmpulung timp de 12 ani, deci din anul 1819. După anul 1832 în fiecare județ a fost numit un medic oficial, iar în țară a început preocuparea pentru pregătirea cadrelor medicale necesare. Este de reținut că musceleanul doctor Nicolae Kretzulescu a publicat primul tratat de anatomie și a fost creatorul Școalei de felceri (chirurghi) în 1841²². Este de menționat că în aprilie 1853, domnitorul Barbu Știrbei promulga legea pentru întinderea așezămintelor sanitare, urmând ca în fiecare județ să se numească un doctor cu leafa de 800 de lei pe lună, un doctor chirurg cu 300 lei pe lună și un felcer. Prin această lege, medicul județului era îndatorat să dea consultații gratuite la spital, să viziteze pe bolnavii săraci la locuința lor, iar în cazuri mai grave și în afară de oraș. Avea, de asemenea, obligația să supravegheze spițeriile, să dirijeze vaccinările, de a se deplasa în județ, în caz de epidemii, să examineze recruții și de a face inspecții sanitare la sate. Între anii 1859–1861, serviciul sanitar al județului Muscel a fost condus de doctorul Iacob Dimitrie Felix, medic român de origine cehă-austriacă, membru titular și vicepreședinte al Academiei

²⁰ v. Samarian Pompei, *Din epidemiologia trecutului românesc. Ciurma*, București, 1932, p. 115.

²¹ *Ibidem*.

²² Ioan Răuțescu, *Op. cit.*, p. 23.

Române (1885–1886). În anul 1864, în Câmpulung era medic Fuss. În general, locuitorii nu apelau la medic pentru consultații, ci apelau mai mult la descântătoare, la vraci etc.

La îndemnul Serviciului sanitar din Principatele Unite, mitropolitul țării a trimis o circulară către preoți, în 27 februarie 1860, cărora le cerea să convingă cetățenii de necesitatea consultărilor medicilor recunoscuți de stat. Redăm mai jos această circulară, emisă de la cancelaria Mitropoliei cu nr. 533: *Prin adresa cu nr. 216, făcând cercetare (și) oarecare observații asupra pătimășei omeniri, care, prin necăutare de doctori ajunge în grele patimi, onor Administrația generală a Serviciului Sanitar din acest Prințipat, ne aduce rugăciunea de a îndatora pe preoți, spre a predica din toate puterile cuvântului, atât prin biserici, cât și în particular, încredințarea ce urmează a avea locuitorii în doctorii recunoscuți de stăpânire la boalele lor, chiar de la început și de orice fire va fi boala, căci s-a observat că mulți pătimăși, nu numai că nu chiamă în neputințele lor pe doctori, după toate mijloacele ce le dă țara astăzi, dar, se dau mai bine pe mâna vrăjitoarelor, descântătoarelor, ghicitoarelor, prevestitorilor, bărbierilor, șarlatanilor și alții, încât ajung pe nesimțite în boalele cronice, netămăduitoare și merge, fără vreme, în groapă, lăsând urmașilor sărăcie și anevoințe și că asemenea oameni vătămători să se dea pe mâna polițiilor spre a-și lua pedeapsa după lege. Ca să se stârpească această ceată de înșelători și împiedicători ai bunelor întocmiri ale stăpânirii, precum și în poporul unde o propagandă de neîncredere în doctori, acolo urmează și preoții prin adevărata lor eloquentă și pe lângă rugăciunile către Atotputernicul Dumnezeu, la patul bolnavilor, să stăruiască a chema și doctorul. Și astfel urmând cu doctorul sufletesc, cu mare cucernicie morală și tăinuire spre tămăduirea pătimășului, să nu-l lase pradă credulității absurde în mâinile babelor, vrăjitoarelor și șarlatanilor, cari sânt goniți chiar de sfânta biserică, ca niște demoni împieliați, ce întunecă pământul cu înșelătoriile ce exersează, cu fel de meșteșuguri pe furis, ca să atragă curiozitatea celor neadăpați în cunoștințele reale și adevărate. Toți preoții să stăruie a predica și a învăța pe locuitori a să pătrunde de niște asemenea sfaturi, în vremi de boală și patimi ale lor, făcând orice vor putea spre stărpirea acestui rău, încuibat în toată țara și să triumfe adevărata știință²³.*

Un rol important în organizarea sanitară a țării l-au avut doctorul Carol Davila, numit în anul 1859 inspector general al spitalelor, și doctorul I. Felix, care a funcționat ca director general al Serviciului sanitar

²³ Arhiva Protoeriei Muscel, dos. 1838 și Arhivele Naționale București, M. C. I. P. dos. 369/1860 f. 34.

al României în perioada 1892–1899. Este de reținut că doctorul I. Felix a condus Serviciul sanitar al județului Muscel din iunie 1859 până la sfârșitul lui august 1861. Într-un studiu publicat în *Monitorul medical* sub titlul *Observații asupra pelagrei la Muscel*, doctorul I. Felix menționează că din 80.000 de suflete câte avea atunci județul Muscel, un număr de 80–90 erau bolnavi de pelagră. El arată că „toți pelagrosii se aflau în cea mai mare sărăcie” și că din toate satele județului, la Priboieni (Muscel) „am găsit mizeria cea mai mare din întregul județ”. Nota în anul 1862 că în plasa Podgoriei a constatat 56 cazuri de pelagră, dintre care 21 în Priboieni, 8 cazuri în plaiurile Nucșoara și Dâmbovița și 7 cazuri în plășile Râurile și Argeșel.²⁴ Este de reținut faptul că prin gazetele care apăreau la Câmpulung se popularizau probleme de medicină, de îngrijirea sănătății. Gazeta „Vocea Muscelului”, de pildă, anunța publicul despre conferința pe care urma să o țină dr. Ștefănescu, în ziua de 25 august 1888, cu subiectul *Câteva cuvinte de igienă rurală a districtului Muscel*. Altă gazetă, „Voința Muscelului”, din 16 septembrie 1901, publica articolul: *Destre igienă*, scris de dr. Jugureanu, articol apărut în mai multe numere. Gazeta anunța că acest medic va deschide băile de abur ale Eforiei Crețulescu din Câmpulung. Multe articole privind sănătatea publică au apărut în revista „Prietenul nostru” din 1911²⁵ în care aflăm și despre alte forme de asistență precum: adăpostul de călători și bolnița, forme de asistență ce au luat ființă odată cu organizarea vieții mănăstirești.

Adăpostul de călători reprezenta o formă de asistență mănăstirească și se găsea pe lângă mai toate mănăstirile și unde vremelnic primeau gratuit găzduire și hrană călătorii în trecere sau bolnavii ce veneau la mănăstire pentru rugăciuni, slujbe sau diferite alte practici religioase vindecătoare.

Bolnița apare tot la începutul vieții mănăstirești, ca parte integrantă din ființa mănăstirii. Bolnița era formată dintr-un complex de clădiri din cadrul mănăstirii, însă izolat de restul clădirilor acesteia și cuprindea chiliile bolniței, bisericuța bolniței și uneori foisorul. Chiliile bolniței erau în număr în funcție de dezvoltarea ce o avea mănăstirea și serveau ca adăpost călugărilor bolnavi și bătrâni care aici primeau hrana și îngrijirile necesare. În apropierea acestor chilii se construia o mică biserică ce servea

²⁴ v. Ilie Stănculescu, *Probleme ale sănătății publice în Câmpulung Muscel, ieri și azi*, apărută sub egida Consiliului Popular al Orașului Câmpulung Muscel, 1974, p. 94.

²⁵ N. Nicolescu, *Sănătatea publică, în Câmpulung Muscel ieri și azi*, pp. 314 – 318.

pentru rugăciunile călugărilor din chiliile bolniței, pentru efectuarea slujbelor rituale pentru cei internați aici, ca și pentru slujbele celor decedați în bolniță. La bolniță nu se acorda asistență medicală calificată. Călugării internați beneficiau de odihnă, de scutire la participarea la slujbele de noapte, de un regim alimentar mai puțin auster și în caz de necesitate și de ajutor medical prin solicitarea unui medic, dacă se găsea în acea vreme. De cele mai multe ori se apela la unul dintre călugării mănăstirii priceput în folosirea plantelor medicinale sau alte practici vindecătoare. Biserica de la Câmpulung, vechea ctitorie a lui Basarab I Întemeietorul, a fost rezidită de Matei Basarab în 1635–1636, când o transformă în mănăstire de călugări: „nu am lasatu pre tocmeala ce au fostu adică să fie biserică de mir, ci o am făcut lăcaș mănăstiresc”. Tot în acel timp, probabil, au loc și primele începuturi ale bolniței de la Câmpulung, deoarece în hrisovul dat în 1647, Matei Basarab cere „ca să fie grijă cu nevointă egumenului și fraților de călugări bolnavi”. Nu se mai păstrează chiliile bolniței de la Câmpulung, iar biserica bolniței existentă astăzi a fost construită abia în anul 1718, potrivit pisaniei păstrate. În anul 1810 se mai păstrau din complexul bolniței patru chilii.

Până la apariția medicilor absolvenți ai școlilor de chirurgie sau ai facultăților de medicină, populația apela la descântece și leacuri băbești, la practicile religioase, la plantele medicinale sau, mai apoi, la sfatul și „medicamentele” oferite de diverși empirici care se intitulau doctori și la bărbieri, situație ce a persistat secole de-a rândul. Descântecele, acea înșiruire de elemente vorbite, iraționale, erau cunoscute din cele mai vechi timpuri și au reprezentat mult timp un rol însemnat într-o lume ignorantă și în care nici medicii nici medicamentele nu existau. Și totuși în acele timpuri, practicile religioase, care recomandau, în esență, credința în Dumnezeu și Iisus Hristos, în forța divină, cât și folosirea plantelor medicinale, au ajutat în mare măsură la evoluția mai bună a presului de vindecare al bolii. Încrederea în forța și ajutorul Divin a adus poporului român luminarea sufletului și odihna trupului; a adus o liniște și o echilibrare a sistemului nervos și prin aceasta normalizarea metabolismului organic, factori cu rol important în menținerea sănătății și în evoluția spre vindecare a bolnavului. Pe de altă parte, plantele medicinale au avut un rol important. Ele au fost cunoscute din cele mai vechi timpuri, dacii fiind știuți ca buni cunoscători în cunoașterea și folosirea plantelor medicinale, practică ce s-a transmis urmașilor lor români. Pe unul din calendarele

domnești ale lui Constantin Brâncoveanu, se afla scris la 1 mai 1699: „luni am luat iarbă de curățenie”²⁶.

În pravila lui Matei Basarab, tipărită la Târgoviște în 1652, se precizează că vraciului îi revine sarcina să cerceteze ierburile spre a descoperi pe cele cu proprietăți de vindecare și împotriva otrăvirilor. O serie de măsuri organizatorice au fost luate în Țara Românească în anul 1831, măsuri prevăzute în Regulamentul Organic, atunci când teritoriul Țării Românești a fost împărțit în șase ocruguri sanitare, ocrugul fiind o regiune sanitară ce cuprinde unul sau mai multe județe; județele Argeș și Muscel formând ocrugul 4, la care a fost numit, în 1831, medic șef, doctorul Vasile Ananici. Tot Regulamentul Organic prevedea că întreaga activitate sanitară a țării, cât și a carantinelor, erau sub conducerea Comisiei carantinelor, care funcționa sub controlul „mai marelui dohtor al prințipatului”, care în acel timp era doctorul Estiotti, organul tutelar suprem fiind „Vornicia din năuntru”. Doctorul Vasile Ananici, șeful ocrugului cu sediul la Pitești, rămâne numai până în 1832, când este numit în locul său doctorul Carol Sekeli.

Cel mai vechi document în care se vorbește de existența unui spital civil în Câmpulung, datează din anul 1844 și este plângerea unor robi ai mânăstirii din Câmpulung, care au fost internați în acel spital și au ieșit nevindecați și supuși la taxe mari. Această scrisoare se află astăzi în colecția Muzeului de istorie al orașului Câmpulung. Ca multe dintre spitalele din acel timp din țară, și spitalul din Câmpulung a fost spital venerian, fapt confirmat și de adresa Comitetului Carantinelor din 14 mai 1852 către comisia spitalului venerian din Râmnicu Vâlcea, prin care anunță că a numit la acel spital felcer pe Ioniță Gheorghiu „ce se află acum felcer la spitalul venerian din Câmpulung”²⁷. Nu cunoaștem locul unde a funcționat în acel timp spitalul venerian din Câmpulung, dar în anul 1869 în „Espunerea despre situația Principatului România de la 16/ 28 noiembrie 1668 până la 15/ 27 noiembrie 1869” se arată că din lipsă de fonduri nu s-a putut reclădi spitalul și s-a cumpărat pentru spital casele lui Gheorghe Ghermănescu. În această clădire spitalul a funcționat cu 28 de paturi. Casa Ghermănescu se afla în curtea spitalului din 2004, cu fața la actuala stradă doctor Costea, temeliiile clădirii păstrându-se, acoperite de pământ. În anul 1872 este numit la spital doctorul Nicolae Jugureanu, câmpulungean de origine, abia venit din Franța, unde urmasa și absolvise Facultatea de

²⁶ Ion I. Șucu, *Monografia Comunei Mioarele, județul Argeș*, București, 1976, pp. 26–29.

²⁷ *Ibidem*, p. 31.

medicină din Montpellier. A fost primul medic încadrat oficial la acest spital care până la acea dată a funcționat numai cu unul, uneori cu doi felceri. În anul 1892 doctorul Jugureanu reușește să înceapă construcția unui nou spital, cu 35 de paturi, dat în folosință doi ani mai târziu. Spitalul devine din spital venerian în spital mixt, cu posibilități de tratament medical și chirurgical, secția de boli contagioase și venerice având o clădire construită separat, în spatele clădirii principale. Doctorul Jugureanu se pensionează în anul 1901 și moare în 1919, înmormântat în cimitirul Flămânda, din localitate. În anul 1901 este numit la spital doctorul Gheorghe Costea care activează aici până în 1919, când moare bolnav de tifos exantematic, boală luată în urma Primului Război Mondial, după ce fusese trimis cu spitalul în Moldova. În anul 1919 spitalul avea tot 35 de paturi, cu un singur medic și doi felceri. Iar acum, după această incursiune spațio-temporală în zona Muscelului, să revenim la starea de sănătate a populației din arealul comunei Boteni.

4. Despre starea de sănătate a populației din Boteni

4.1. Preliminarii

În Boteni, ca de altfel în toată zona Muscelului, anterior medicinei științifice de azi, se practica medicina empirică, sub formă de leacuri și buruieni, descânțece etc. Între plantele de leac la care se recurgea cel mai des în trecut, în comuna noastră, se numărau: napsoreii, când omul era bolnav de ciumă și de rânză; pătlagina, de asemenea, era folosită ca o buruienă de leac. La dalac (antrax) era folosit lipanul. Nu mai vorbim de izma, care se întrebuința la orice boală. La fel ca izma, coada-șoricelului era folosită la orice boală. În Boteni, reputația unei bune cunoscătoare de buruieni de leac o avea, prin 1937, Chiva lui Sticloii care susținea că „doftoriili” de la spital n-ar fi bune „dăloc”. Pe lângă buruienile de leac, sătenii, potrivit mentalității lor din acel timp, se mai încredeau și în descânțece. Pentru descânțece era cunoscută, la cea vreme, Leanța Oancii Dumitrescu. La fel de pricepută în astfel de practici era țața Paraschiva, din Luncă, astfel cum era ea cunoscută care, prin „tras” sau masaj cum se spune azi și pusul ventuzelor oferea leacul miraculos al vindecării. Acum dăm buzna în farmacii ori la medicul de familie pentru o banală răceală. Un oarecare succes aveau țigăncile, nu cele de vatră, nici rudăresele, ci ursăresele, ce veneau de la Schitu Golești, unde exista o așezare de ursari, ce se ocupau cu spoitul tingirilor, făcutul pieptenilor; acestea dădeau cu ghiocul.

Cât privește medicina veterinară empirică, aceasta pare a fi și mai accentuată prin tradiție decât medicina umană. În sat au existat întotdeauna „doftori” sau „doftoroaie” pentru oameni, dar și pentru animale. Astfel, recunoscut în sat până la moarte a fost Țoi al lui Neculae Chelcea. Pentru a prezenta medicina științifică va trebui să ne referim – din lipsa de alte date – la condițiile de început, când în anul 1906 se construiește dispensarul din Boteni, iar medicului i se atribuie locuința proprie și infirmerie cu 12 paturi, pentru tratarea bolnavilor contagioși. În revista *Muscelul* (1908, 2, 3–50) se anunța că în acest timp se fac pregătiri pentru zidirea spitalului, locul fiind donat de Ecaterina Vlădescu („cocoana Titina”, cum era cunoscută în sat), medic de județ fiind un anume dr. Rigani. Clădirea era igrasioasă, necorespunzător împărțită, neluminată îndeajuns, iar pe jos era ciment. Acest loc a adăpostit dispensarul până în 1941–1942, când se construiește altul. În perioada vechiului local (1927) sunt tratați aici și tuberculoși. Deși au fost semnalate numeroase cazuri de pelagră, acestea totuși erau în descreștere. Populația de la un timp a început să consume și pâine. Numai gușa a putut fi deplin eliminată ceva mai târziu. Îmi amintesc cum, în fiecare an, începând din clasa I și până la absolvirea clasei a VIII-a eram obligați să îngițim pastilele oferite, la începutul fiecărui an școlar, de felcerul dispensarului. În ceea ce privește îngrijirea sănătății, lumea satelor care era lovită mai ales de malarie și tuberculoză, beneficia în slabă măsură de asistență medicală. Referitor la starea de sănătate a populației din comuna noastră se poate spune că în general oamenii erau rezistenți la îmbolnăviri. Asta reiese din catagrafia sud Muscel din decembrie 1814, în care se arată că în comuna Boteni din totalul de 365 suflete un număr de 14 aveau anumite afecțiuni care le diminuau puterea de muncă. Din document aflăm că 2 pătimesc de epilepsie, 5 surpați, unul ologit din căzătură, unul schiop din naștere și unul schiop din zăcere. Cauzele care generau diversele boli erau fie ereditare fie datorate condițiilor de viață și mai ales de muncă ale oamenilor.

Referitor la igienă este neîndoios faptul că oamenii întrețineau curățenia corporală și cea a locuinței, atât cât era posibil în acele timpuri. În 1876 germanul Gustav Rasch scria despre țăranul român că acesta contrastează uimitor cu alți țărani europeni. El este deosebit de curat chiar și în cazul cele mai mari sărăcii, casa construită din împletituri și pământ era ținută în deosebită curățenie. Gustav Rasch spunea că *Țăranul român compune partea cea mai însemnată a populațiunii din România, e laborios, moderat, frugal și îndestulat. Deși a suportat trei secole jugul turcesc, acea domnie turcească,*

care a depravat, ruinat și depopulat țara, nu și-a pierdut conștiința nobilei sale origini de la cel mai mare popor, ce a fost odinioară pe pământ. Dacă-l întreabă cineva de străbunii săi, răspunde: „sum roman”, precum ziceau strămoșii lui „Civis Romanus sum”²⁸. Un alt german, pe nume D.R. Henke, într-un studiu intitulat „Rumâniien”, vorbind despre urmașii daco-romanilor spunea că românul are peste tot un caracter blând, onest, credincios, amical, binefăcător; iubește curățenia, este amabil și ospitalier cu străinii. Are o minte și o judecată trează și o pătrundere ageră. Românul se aclimatizează ușor cu țările străine, însă își iubește patria cu un devotament rar și suferă mult de dorul ei. Nu-i lipsesc amorul de patrie, curajul și bravura: nu-i lipsește ideea și priceperea de ordine și disciplină; este onest și credincios încât i se poate încredința orice avere fără de cea mai mică grijă. Se caracterizează cu deosebire prin inteligență foarte înaltă și o rară capacitate pentru cultură²⁹.

Desigur, familiile țărănești aveau mulți copii și locuiau cu toții în una două camere, unde preparau și hrana. Animalele domestice erau lăsate libere prin curți, trăind în tovărășia oamenilor, cărora le transmiteau anumite boli. Din timpuri vechi oamenii și-au căutat sănătatea folosind mai ales plantele medicinale, așa zisa farmacie verde. Cu judecata lui superioară, omul a reținut plantele care îi aducea alinarea sau vindecarea unor boli și a transmis aceste cunoștințe din generație în generație. Astfel s-a format comoara de cunoștințe a medicinei populare care a devenit mai târziu izvor de cercetare pentru oamenii de știință. Studiind puterea tămăduitoare a plantelor numite buruieni de leac, s-au inventat medicamentele care nu sunt altceva decât chintesența plantelor medicinale. Din corespondența familiei Brătianu aflăm ce medicamente erau folosite în anul 1870: camforul pentru dureri de gât, chinina pentru malarie și apa de păcură pentru tuse. Pentru tratamentul anumitor boli sătenii noștri au folosit și procedee empirice cum ar fi descântecul, tăierile sub limbă, aplicarea pe abdomen a mălaiului umezit cu lapte acru, punerea pe frunt a feliilor de cartof, aplicarea ventuzelor pe spate etc. Se mai practică și descântecul de deochi de către persoane în vârstă care au învățat cuvintele descântecului pe ascuns (l-au furat) și pe care îl rosteau în șoaptă; într-o ulcică de lut cu puțină apă se stingeau câțiva cărbuni din vatră și se dădea celui deochiat să bea.³⁰

²⁸ A.P. Alessi și M. Popu, *Rezbelul Oriental*, Editura lui Paul Cieslar, Gratz, 1879, p. 115.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ Sabina Cantacuzino, *Din viața familiei Ion C. Brătianu 1821–1891*, Editura Humanitas, București, 2004, p. 148.

Primele acțiuni pentru crearea unui sistem sanitar modern s-au întreprins în vremea lui Cuza și au continuat după anul 1877 prin neobosită activitate a doctorului Carol Davila. După anul 1900 și mai ales după Marea Unire din anul 1918, preocuparea statului pentru ocrotirea sănătății populației a crescut în mod constant. Primul document care se referă la organizarea asistenței medicale din comuna noastră datează din anul 1914. În el se arată că: „la Boteni exista un sediu de cerc de moașe cu o singură moașă pentru satele Văleni, Hârtiești, Vulturești și Boteni. Câțiva ani mai târziu s-a înființat Circumscripția Sanitară Boteni, din care făceau parte satele din comunele mai sus menționate. Personalul sanitar al acestei circumscripții era format în anul 1924 dint-un medic, doi agenți sanitari și două moașe oficiale.

În domeniul medical un rol binefăcător l-a avut doctorul Ovidiu Vlădescu, ce și-a contopit viața cu profesia, activând și pe alte tărâmurii, nu numai în cel medical, pentru ridicarea nivelului sătenilor la o conștiință de viață sănătoasă sub toate aspectele. Datorită sârguinței acestui medic, dr. Ovidiu Vlădescu, perioada interbelică găsește în Boteni un local adecvat, dotat cu cele necesare bunului mers al activității sanitare în sat. În anii '60-'70 ai secolului trecut existau în Boteni un dispensar și o casă de nașteri. În acea perioadă exista în sat o farmacie care funcționa încă dinainte de cel de-al Doilea Război Mondial, care, împreună cu dispensarul, asigura sănătatea unui număr de 3.172 de locuitori ai comunei Boteni. Lăudabilă a fost activitatea medicului Ovidiu Vlădescu, în calitate de șef al Circumscripției Sanitare Boteni, până în anul 1960, contribuind la îmbunătățirea evidentă a stării de sănătate și de igienă a populației. Munca doctorului Vlădescu nu se rezuma doar la consultații și făcea o adevărată educație sanitară în rândul populației, astfel ca în orice casă să fie curățenie și să nu lipsească săpunul, prosopul și lenjeria de pat. Despre personalitatea sa vom detalia într-o secțiune specială, ceva mai departe, în cuprinsul studiului. După pensionarea doctorului Ovidiu Vlădescu, timp de câțiva ani asistența sanitară a fost asigurată de agentul sanitar Titică Constantinescu și moașa Georgescu Elisabeta, persoane foarte energice care și-au făcut meseria în mod exemplar, răspunzând cu promptitudine la solicitările bolnavilor, mergând la domiciliul acestora zi și noapte pentru tratament fără a preținde vreă recompensă.

4.2. Dispensarul din Boteni

Pentru a prezenta medicina științifică va trebui să ne referim – din lipsă de alte date – la condițiile de început, când în anul 1906 se construiește dispensarul din Boteni, când medicului i se atribuie locuință proprie și infirmerie cu 12 paturi, pentru tratarea bolnavilor contagioși. În presa vremii³¹, se anunța că în acest timp se fac pregătiri pentru zidirea spitalului, locul fiind donat de Ecaterina Vlădescu (aceeași „Cocoană Titina”), medic de județ fiind un anume doctor Rigani. Cuprins de admirație pentru acest personaj cu care Boteniul se poate mândri oricând, mi-am pus, cât se poate de firesc, o întrebare: A fost, oare, Ecaterina Vlădescu, prin actele sale caritabile, un unicat? Răspunsul nu putea fi decât unul singur, de fapt întrebarea era câți au mai fost, și, convins că niciun efort nu e prea mare pentru aflarea făcătorilor de bine, mi-am propus să-i caut prin toate fondurile și colecțiile arhivistice și să-i fac, cumva, cunoscuți pe cât mai mulți dintre ei, chiar pe toți dacă ar fi posibil. După câțiva ani de căutări, am reușit să dau un răspuns, cu siguranță incomplet, întrebării despre numărul filantropilor din județul Muscel.³² Nu atât numărul lor, cu mult peste 600, este impresionant, cât frumusețea în sine a faptelor ce răzbat din actele de donație și testamentele acestora, noblețea sufletească a celor care și-au dăruit părți însemnate din agoniseala de o viață, pentru semenii lor, mai ales pentru construcția de școli în folosul copiilor, văzuți ca viitorul nostru cel mai de preț. Importanța socială a operei lor este indiscutabilă.

În primul rând, remarcăm că fenomenul filantropiei a fost important ca amploare, donațiile au fost numeroase și foarte consistente pentru dezvoltarea instituțiilor, mai ales la sate. Aproape că nu există comună argeșeană sau mușceleană unde să nu întâlnim filantropi prin ale căror donații s-au construit școli, spitale, dispensare, sedii de primărie, de bănci populare, biserici, muzee, case de cultură și multe altele, acolo unde nu erau sau erau insuficiente. Adesea ei au donat nu doar terenul pe care s-au construit localurile acestor instituții ci și banii ori materialele de construcție necesare. Astfel, ei au răspuns nu doar unor nevoi individuale ci și celor sociale, făcând ceea ce statul ar fi făcut cu mare greutate și întârziere. O asemenea atitudine față de nevoile societății, venită nu numai din partea unor personalități înstărite dar și din partea a numeroși oameni simpli, este de natură să arunce o lumină favorabilă și corectă asupra unui popor

³¹ Revista „Muscelul”, 1908, pp. 2–50.

³² Gheorghe Șovar, *Filantropi argeșeni și musceleni*, Arhivele Naționale, Pitești, 2014, p. 74.

prea adesea denigrat pe motivul unei pretinse lipse de civilizație. Un popor care nu așteaptă, pasiv, doar de la autorități și de la bugetul statului, resursele dezvoltării, este, indubitabil, un popor matur și civilizată.

În al doilea rând, pe lângă noblețea în sine a gesturilor filantropice, se cuvine să admirăm frumusețea și uneori, delicatețea în care au fost redactate actele de donație și testamentele. Numeroase donații au vizat dezvoltarea învățământului prin construirea deșcoli, mai ales la sate, și adesea vom întâlni formulări, în preambulul actelor, care încep astfel: „pentru a proba dragostea ce am avut totdeauna pentru lumina vâstărelor tinere ale consătenilor mei, dăruiesc”, iar dania consta într-o suprafață de teren situat în centrul satului sau în locurile cele mai indicate pentru amplasarea școlii. Pentru a-i motiva pe cât mai mulți copii spre învățătură, unii filantropi au creat fonduri bănești separate pentru acordarea de burse sau pentru cumpărarea de haine și rechizite școlare elevilor săraci.

În al treilea rând, aceste documente sunt izvoare istorice, ele ajută la cunoașterea mai exactă a istoriei și nu doar a celei locale, deoarece printre donatori există câteva personalități de mare anvergură (Dinu și Vintilă Brătianu, Ion Mihalache, Elena Perticari Davila ș.a.), precum și reprezentanți ai unor ilustre familii românești de pe aceste plaiuri (Golescu, Bălcescu, Brătianu, Micescu, Bălăceanu ș.a.), prin ale căror donații substanțiale s-au întemeiat instituții cu rezonanță la nivel național, cum ar fi: Centrul Cultural I.C.Brătianu de la Ștefănești, Muzeul Viticulturii și Pomiculturii de la Golești, Muzeul Bălcești, aflat astăzi în județul Vâlcea, colegiile naționale liceale Zinca Golescu și Maria Teiuleanu din Pitești, Ion Mihalache din Topoloveni și multe altele. Totodată, printre beneficiarii acestor acte de donație, în afara comunităților locale, mai pot fi amintite, Academia Română, Patriarhia României, Ministerul Sănătății, Ministerul Culturii și alte ministere, Episcopia Argeșului împreună cu mai multe mănăstiri și biserici etc., care au fost înzestrate cu diferite bunuri, cu scopul ca aceste instituții respectabile să folosească bunurile primite tot în scopuri filantropice, culturale, civilizatoare. Perioada de timp pe care am avut-o în vedere, cercetând aceste documente, a fost cea antebelică și interbelică, până în primii ani postbelici. Este cunoscut faptul că regimul comunist, instalat în România după cel de al Doilea Război Mondial, a avut drept țintă, printre multe altele, confiscarea proprietăților funciare, în scopul, pe cât de iluzoriu, pe atât de absurd, al egalizării tuturor cetățenilor. Odată cu deposedarea românilor de proprietățile lor, aceștia au fost privați

și de posibilitatea de a mai face acte filantropice de acest gen. Paradoxal poate să pară faptul că majoritatea donațiilor de terenuri apar în primii ani de comunism, dar este evident faptul că aceste „donații”, făcute în baza unor decrete, n-au avut decât o valoare propagandistică, denaturând de fapt esența noțiunii de donație în folosul comunității. Nu întâmplător, aceste acte fac astăzi, după prăbușirea regimului comunist, obiectul celor mai multe revendicări de terenuri, soluționate prin legile de restituire a proprietăților funciare. De aceea, chiar dacă vor mai fi existat și în timpul regimului comunist asemenea acte, cu siguranță ele au fost sporadice și nereprezentative, prin comparație cu epoca anterioară. Numărul mare al filantropilor și diversitatea actelor care le atestă binele făcut, m-au determinat să aduc un pios omagiu adus tuturor filantropilor aflați nu numai în zona Argeșului și Muscelului, ci și în toată România. Acestor oameni le datorăm, însă, mult mai mult decât un pios omagiu.

Revenind la spitalul din Boteni, fruct al unei donații, potrivit spuselor medicului Ovid Vlădescu, de numele căruia se leagă multe binefaceri față de sat, nu corespundea condițiilor cerute de o instituție medicală. Clădirea era igrasioasă, necorespunzător împărțită, neluminată îndeajuns, iar pe jos era ciment. Acest loc a adăpostit dispensarul până în 1941–1942, când se construiește altul. În perioada vechiului local (1927) sunt tratați aici și tuberculoși. Statistica de la acea vreme arată: 33 bolnavi de sifilis, 20 de cazuri de pelagră, 5 bolnavi de paludism și unul de cancer, conjunctivită granuloasă – 2 cazuri, orbi – 5, surdomuți – 21, gușă endemică: bărbați – 24, femei – 13, gușați și cretini: bărbați – 8, femei – 11. Situația statistică nu era ținută la zi. De abia după anul 1924, când medicul Ovidiu Vlădescu conduce serviciul medical în comună, se ține o evidență riguroasă. Începând din anul 1924, ni se spune că sifilisul a fost tratat „mai rațional”. Vara și toamna s-a întreprins chiar și o campanie cu medicamente gratuite puse la dispoziție de către Minister. Cât privește tuberculoza, bolnavii incipienti erau tratați cu injecții tonice, paludismul nu prezenta cazuri serioase, nici focare endemice. Rarele cazuri erau aduse de la „câmp”. Deși au fost semnalate numeroase cazuri de pelagră, acestea totuși erau în descreștere. Populația, de la un timp, a început să consume și pâine. La primele manifestări cutanate, locuitorii se adresau doctorului, ceea ce făcea ca numărul pelagroșilor să descrească, această boală fiind în prezent eradicată. Așa cum spuneam, în cele ce preced, în domeniul medical un rol binefăcător l-a avut doctorul Ovidiu Vlădescu, ce și-a contopit viața cu profesia, activând și pe alte

tărâmurii, nu numai în cel medical, pentru ridicarea nivelului sătenilor la o conștiință de viață sănătoasă sub toate aspectele. A ținut numeroase conferințe cu ocazia cercurilor culturale, la șezătorile de la căminul cultural. Datorită sârguinței acestui medic, doctor Ovidiu Vlădescu, epoca interbelică găsește în Boteni un local adecvat – dotat cu cele necesare bunului mers al activității sanitare în sat. În anii '60-'70 ai secolului trecut, existau în Boteni un dispensar și o casă de nașteri. Dispensarul consta dintr-un cabinet de consultații pentru adulți și copii, o sală de tratament, un staționar pentru adulți, un laborator, un cabinet stomatologic, un laborator dentar. Cât privește cadrele, aici funcționau 2 medici, unul reprezentând medicina generală, celălalt stomatologia, un asistent medical, un asistent igienist, un tehnician dentar, o soră pentru dezinfecții, două îngrijitoare.

Pentru perioada imediat următoare, până în decembrie 1989, despre medicii din Boteni am aflat detalii interesante din autobiografia asistentei Filofteia I. Păunescu, pusă la dispoziția noastră, cu multă generozitate de către fiica sa doamna profesoară Ligia Constantinescu și soțul său, domnul profesor Alexandru Constantinescu de la care am aflat și alte amănunte inedite printre care și acela că doctorul Vlădescu avea un motan ce-i preceda calea – motanul simțea când pornea spre spital medicul întrucât totdeauna acesta avea pregătită o bucată de salam sau carne –, dădea alarma pentru personalul familiarizat deja cu exigența medicului în ceea ce privește ordinea și curățenia. Revenind la „Coana moașa”, așa cum o cunoșteau oamenii comunei, aceasta s-a născut în anul 1920 în comuna Malu cu Flori, județul Muscel din părinții Andrei și Elisabeta Busuioc. După absolvirea școlii primare din satul natal intră cu media mare la școala de moașe din București pe care o absolvă în 1939. A făcut practică la dispensarul Malu cu Flori, apoi, în plin război, în 1940 a fost angajată o scurtă perioadă, ca moașă la Spitalul Colentina. La solicitarea sa, primește din partea ministerului un post din comuna Davidești, care avea mai multe sate arundate. Apoi se mută în Boteni, de unde face deplasări periodice – luni și vineri – în satele învecinate, pe jos, indiferent de anotimp. Ulterior, „medicul meu, domnul doctor Vlădescu este băgat la chiaburi, fiind forțat să iasă la pensie, lunându-i locul un doctor tânăr, Csap Felix Carol care face ancheta stării de sănătate pe fișe și carnete personale cu coduri”. Doctorul Csap nu a rămas mult timp în Boteni, mirajul Capitalei era mare. Astfel că la dispensarul comunal vine familia doctorului Constantinescu, oameni vrednici de pomenire, profesioniști și oameni apropiați de cei aflați în

suferință. Numai că invidia colegilor pentru succesul acestora în tratarea bolnavilor îi determină să lucreze o perioadă în Libia unde, cu ajutorul lipitorilor plantate pe gât, vindecau beduinii, care beau apă din locuri nu prea curate. Se întorc în țară, nu pentru mult timp, întrucât comunismul deșănțat, din ultima perioadă a epocii Ceaușescu făcea ravagii, îi obligă să rămână în Suedia, unde plecaseră în excursie. Un amănunt picanteresc din acea perioadă, ne-a fost relatat de către domnul profesor Alexandru Constantinescu, fratele doctorului, căsătorit cu fata „Coanei moașă”, doamna profesor Ligia Păunescu. Astfel, fiul doctorului, elev eminent al celui mai bun liceu din Câmpulung Muscel, Liceul „Dinicu Golescu” a fost desemnat să ofere buchetul de flori „celui mai iubit fiu al poporului”, cu ocazia unei vizite de lucru efectuată în zonă. Interesant a fost faptul că și ulterior plecării din țară a familiei Constantinescu imaginile prezentate la televiziunea națională îl prezentau tot pe liceanul premiant! Și fiindcă suntem la problema emigrației, să amintim că Botenii au „dăruit” occidentului capitalist, în acea vreme și alți medici precum doctorul Tică Popescu, în prezent om de succes în afaceri, în domeniul medical în Australia, sau doctorul Doru Rădulescu, la Paris. Despre acesta din urmă vom mai vorbi atunci când vom pomeni despre activitatea farmaceutică din Boteni!

Rememorând acea perioadă, la Boteni, după plecarea în occident a familiei doctorilor Constantinescu, a venit doamna doctor Joantă din București. Dânsa pleca vinerea și se întorcea marțea și nu numai că nu mă ajuta la urgențe, dar îmi făcea și unele probleme, trebuia să-i țin locul dumeanei la consultație, plus că trebuia să merg la ședințele ce se țineau pe linie sanitară, la Sfatul Popular. Oameni și oameni, doctorița a dispărut așa cum a apărut, își mai amintesc puțini despre ea. Am aflat de la alți concetățeni că a fost căsătorită, o perioadă cu procurorul militar, colonelul magistrat Mihai Popov, procurorul general al Parchetului de pe lângă Curtea Militară de Apel din București, pe care l-am cunoscut personal, atunci când am îndeplinit funcția de consilier juridic al Academiei Tehnice Militare, în ultimele decenii ale secolului al XX-lea și începutul celui de-al XXI-lea. Figură enigmatică și totuși publică, domnul procuror militar Mihai Popov care se considera urmaș al dinastiei Romanovilor, a instrumentat dosarul asasinării generalului Vasile Milea, dosarul „Țigareta”, iubea și aprecia sincer armata României. O enciclopedie ambulată! L-am cunoscut personal iar după retragerea din magistratura militară trăiește, împreună cu o a doua soție undeva, într-o casă modestă situată în Pasul Tihuța.

Interimatul scurt al doctoriței Joantă a fost urmat de o altă perioadă, cea a „mandatului” medicului Dan Axenciuc, extrem de controversat, adu-
lat și contestat deopotrivă de admiratorii sau delatorii săi. Epopeea lui se
întinde inclusiv după lovitura de stat din decembrie 1989 când, urmare a
legislației în domeniu, medicii care funcționau în imobilele cu destinație
medicală (dispensar, policlinică etc.) le-au preluat, prin contract de comodat,
și au devenit cabinet individuale ale medicilor de familie. Concurența
a devenit acerbă, inclusiv în Boteni. Astfel că, în 2009, pe lângă cabinetul
medicului Dan Axenciuc, ponegriți pentru exagerările sale bahice, a apărut,
cu sprijinul primarului Vasile Leau un nou medic de familie, doctorița
Cristina Mihalache, tot din București, soția neurochirurgului George
Mihalache din Pitești, al cărei cabinet a fost instalat în fosta clădire
a casei de nașteri din Boteni, transformată în dispensar. Imobilul a
fost modernizat prin planul de investiții al Primăriei Boteni, mai ales că
doamna doctor a promis că nu va mai face zilnic naveta la Pitești, în spațiul
amintit fiindu-i amenajat un apartament de locuit. După știința noastră
naveta continua și astăzi, în anul de grație 2020. Și mai mult, tot prin grija
primarului, pacienții doctorului Axenciuc au fost obligați să migreze spre
noul cabinet cu toate că medicul nostru locuia în același vechi imobil unde
își avea cabinetul și permanent – 24/24, 7/7 – putea și intervenea la orice
solicitare a pacienților săi, chiar la domiciliul acestora. Consumul exagerat
de alcool i-a cauzat boala și apoi decesul prematur medicului nostru. Însă,
decât o lipsă totală a asistenței medicale, ar părea mai utilă o abordare nu
tocmai ortodoxă, cea a unui medic „cosmetizat”. A salvat multe vieți Dan
Axenciuc, chiar în stare de ebrietate, a fost un diagnostician desăvârșit, fără
a avea la dispoziție instrumentarul medical tehnologizat de astăzi. Punea
perfuzii, făcea injecții, intervenea chirurgical ori de câte ori era nevoie. Nu
chema ambulanța pentru orice infecție minoră. Din păcate, ne-a părăsit
prematur. Cabinetul și pacienții săi au fost preluați de care doamna doctor
Anamaria Părvulescu. Numai că și aceasta, a părăsit comuna, pentru un
cabinet în Pitești. Astfel că, potrivit site-ului Casei Naționale de Asigurări
de Sănătate³³, în Boteni, pe lângă cabinetul medical individual menționat,
mai regăsim un cabinet de medicină dentară unde acordă consultații și
efectuează tratamente de spacialitate medicul stomatolog Răican Ioana,
precum și un cabinet medical veterinar „Zafiu Alexandru-Petru”. Ambele

³³ <http://www.cnas.ro/map/idCounty/9/idLocation/177>, accesat la data de 27.01.2022.

specialități continuă, în aceleași imobile, preluate după 1989, activitățile specific din epoca anterioară.

O precizare se impune: nu suntem adepții comunismului, am criticat epoca respectivă, dar cifrele confirm un adevăr dureros. Mai clar, atunci în Boteni trăiau peste 3.000 de oameni, Botenii fiind a treia comună din județ, după Rucăr și Domnești, ca populație și putere economică. Dispunea de un dispensar cu un singur medic. În contemporaneitate, chiar când satul parcă s-a mutat în cimitir, populația Botenilor, potrivit recensământului din anul 2011, a scăzut la 2.495 de locuitori, mai puțin față de recensământul din anul 2002, când se înregistraseră 2.739 de locuitori. Comuna are pe lângă cele două cabinet medicale individuale amintite și un „Centru de permanență Boteni – Vulturești unde regăsim doi medici, Mihalache Cristina și Petre Marian.

Referitor la bolile cronice, sub raportul frecvenței lor s-au manifestat: hipertensiune arterială, cardiopatii, reumatisme articulare acute, boli ale ficatului și colecistului, diabet, boli nervoase-psihiice, endocrine-gușe (care dovedesc carența de iod în apa de băut), ulcer, cancer. Există un număr foarte mare de poliartroze (din cauza climei). Cât privește minerii, atunci când mina funcționa la capacitate maximă, între aceștia – 140 salariați – se înregistrau cazuri de lombosciatică, cu incapacitate temporară de muncă – lumbago acut, discopatii vertebrale și ulcer duodenal. Nu se înregistrează nici un caz de boală profesională (silicoze). Tratamentul și chimioprolaxia erau obligatorii și gratuite. Din doi în doi ani se făceau radiografii pulmonare pentru întreaga populație, în vederea depistării cazurilor noi de tuberculoză. Așadar, în comuna noastră au activat cadre medicale cu o bună pregătire de specialitate care s-au bucurat de apreciere atât din partea organelor superioare din sistemul sanitar, dar mai ales din partea cetățenilor comunei. Ele s-au remarcat nu numai prin prestația medicală competentă, dar și prin căldura sufletească cu care i-au înconjurat pe cei aflați în suferință. Așa se explică faptul că starea de sănătate a locuitorilor comunei noastre a fost în general bună. Nu s-au manifestat epidemii ci doar cazuri izolate de hepatită depistate la timp și tratate corespunzător. După lovitura de stat din 1989 și în domeniul sanitar s-au petrecut schimbări, introducându-se, în anul 1999, sistemul medicilor de familie astfel cum a fost prezentat în cazul Botenilor. În acea perioadă existat în sat o farmacie care funcționa încă dinainte de cel de-al Doilea Război Mondial, care împreună cu dispensarul asigura sănătatea unui număr de 3.172 de

locuitori ai comunei Boteni. Dezvoltări cu privire la sistemul farmaceutic din zonă, cu osebire cel din această comună musceleană, în cele ce urmează.

4.3. Farmaciști și farmacii din Boteni

În secolul întemeierii farmaciilor, ținutul Argeș-Muscel era organizat administrativ în două județe, Argeș și Muscel. Prima farmacie modernă din acest ținut a fost înființată la Pitești, în anul 1839, de către Friederich Eitel din București, licențiat la Pesta și autor al Farmacopeii Romane, editată în 1862. După câțiva ani a cedat-o fratelui său, Josef Eitel, care între timp absolvise studiile de specialitate la Pesta. Ulterior, tânărul absolvent a cumpărat farmacia Salvator, iar prin contopirea celor două oficine a înființat firma farmaceutică cu același nume. Farmacia Salvator era situată pe Strada Mare, locul de promenadă din centrul orașului, strada denumită Șerban Vodă, cel care a ctitorit în anul 1656 Biserica Sfântul Gheorghe. În anul 1847 este menționată farmacia Esculap. Abia în 1898 apare și un nume românesc, Ștefan Orezeanu cu Farmacia Modernă, situată în Piața Sfântul Gheorghe. La începutul secolului al XX-lea, când populația orașului Pitești numără 17.000 de locuitori, existau trei farmacii: Salvator, Esculap și Modernă. Norma legislativă din acea perioadă permitea un număr limitat de farmacii raportat la numărul locuitorilor. Din documente de arhivă rezultă că, în anul 1921, normele au permis transformarea a două drogherii în farmaciile Aquila și Nova. Farmacia Aquila se afla pe strada Doamna Bălașa nr. 5 și fusese deschisă de farmacistul brașovean Nicolae Bobancu, o personalitate cu multe calități profesionale, intelectuale și de mentor pentru tinerii colegi. Farmacia Nova din Piața Episcopiei nr. 30 a fost inițial drogherie, aparținând farmacistului Niculae Iliescu. În anul 1948, sistemul politic a decis naționalizarea tuturor farmaciilor, laboratoarelor care produceau medicamente, depozitelor și sucursalelor firmelor străine. Fără a primi depăgubiri, foștii farmaciști particulari au fost obligați să se angajeze la stat.

Revenim la medicii și farmaciștii noștri. Majoritatea constituia o elită prin pregătirea profesională și conduită. Printre aceștia se numărau și cei din Boteni, profesioniști deosebiți, precum și doamna farmacist Eleonora Rădulescu, dirigintele farmaciei, o legendă vie și martor al evoluției domeniului farmaceutic din ultimul secol. Vorbind despre ei astăzi suntem obligați să ne înclinăm cu respect și admirație în fața tuturor profesioniștilor din acest domeniu important al societății. Meritele și sacrificiile

acestora obligă generația de astăzi să continue tradiția cu demnitate, respect și competență. Și cu responsabilitate, desigur! Despre acei oameni am amintiri frumoase. Încă din copilărie, de la vârsta de cinci, șase ani mergeam împreună cu părinții în „sat” (de fapt în centrul comunei unde erau toate instituțiile statului) și făceam popas la farmacia din centrul urbei. Era de fiecare dată o mare bucurie pentru că spectacolul care mă aștepta mă amuza și interesa în egală măsură. Acolo lucra o distinsă farmacistă – doamna Rădulescu – al cărui soț, fost comandor de aviație, avea o prețuire deosebită pentru părinții mei, dascăli în comună, și aveam voie să merg în spatele teighelei, unde mă fascinau flacoanele, sticlutele, mojarale, totul mi părea o lume de vis. Nu am crescut printre farmaciști și medici dedicați, dar pe lângă dragostea pe care mi-au arătat-o, mi-au stârnit și cultivat interesul pentru aceste meserii deosebite. Istoria medicinei și farmaciei arată evoluția societății în domeniul sănătății și implicit ale civilizației actuale. Și mai e ceva, unicul copil al familiei Rădulescu, Doru Rădulescu nu s-a îndepărtat prea mult de rădăcini, este tot medic, dar în Franța, unde a emigrat definitiv, vânzând totul, la Boteni, după moartea părinților săi. Acum, la Boteni, funcționează din nou o farmacie privată, LAUR PHARM SRL, a familiei Grama. A mai fost o tentativă, dar nereușită de înființare a unei alte farmacii.

După aceste incursiuni în fascinanta istorie a sănătății din Boteni, să ne oprim mai stăruitor asupra uneia dintre personalitățile care a marcat-o definitiv, medicul Ovidiu Vlădescu, un om al unor vremuri demult apuse.

5. Ovidiu Vlădescu, un medic al unor vremuri demult apuse

5.1. Aprecieri

În aceste premise interne și circumstanțe externe, prospectarea trecutului istoric al poporului român este o condiție esențială pentru siguranța viitorului politic, economic și cultural al acestuia. Evoluția unei societăți, familii sau persoane va putea fi conturată în măsura în care adevărul istoric este cunoscut, înțeles și însușit, iar învățămintele desprinse devin realitate și nu doar ilustrări episodice risipite de-a lungul timpului. De aceea, în această lucrare ne-am propus cel puțin două obiective declarate. Cel dintâi are în vedere comunicarea către publicul cititor a rezultatelor unor cercetări istorice, iar al doilea dorește să readucă în atenție personalitatea vrednicului de pomenire Ovidiu Vlădescu, un medic al unor vremuri demult apuse. Ele se întrepătrund în acest caz.

Ovidiu Vlădescu a fost – ca să parafrazăm o zicere celebră – unul dintre acei oameni rari care, deși au ajuns mari, nu au încetat niciodată să fie buni. Ovidiu Vlădescu a rămas bun mereu, chiar și atunci când soarta l-a îngenuncheat complet și l-a umilit în așa măsură încât părea să nu mai fie nicio speranță. El a păstrat constantă speranța, care poate fi privită și ca o formă a bunătății, speranță nu atât pentru sine – trestie gânditoare, cum ar fi zis Blaise Pascal – cât pentru concetățenii săi. Mai mult, doctorul Ovidiu Vlădescu trata cu vorba rostită din inimă. Precum spunea unul dintre cei mai renumiți vindecători ai antichității, Avicenna: „Medicul are trei mijloace de luptă împotriva bolii – cuvântul, planta și cuțitul.” Observați? Pe primul loc este *cuvântul*. Într-unul din spitalele din Paris, Emily Kyao psiholog, își obliga pacienții de trei ori pe zi să repete cu voce tare sau în gând de 10 ori expresia „În fiecare zi mă simt tot mai bine și mai bine”. Și ce credeți? Pacienții grav bolnavi timp de o lună s-au vindecat, la unii chiar a dispărut nevoia de intervenție chirurgicală.

Bravul nostru medic de la țară confirma, în acest mod, ipoteza marelui savant Paracelsus, care susținea că credința face minuni. Adică, sănătatea noastră este o consecință directă a gândirii. Nimeni nu se îndoiește de existența unei legături directe între starea mintală și cea fizică. Nu te gândi la rău – te vei îmbolnăvi, cam așa gândea și grăia doctorul Vlădescu. El credea într-una dintre cele mai importante legi ale psihologiei care spune: „Expresia verbală a iubirii, simpatiei și admirației intensifică energia vitală a celui care o ascultă. Iar cuvintele rele reduc energia ascultătorului: „Bucurați-vă de viață, indiferent cât este de grea!” Așadar, sănătatea, viața și destinul unei persoane depind direct de gândurile sale. *Te gândești la bine* – așteaptă binele. *Te gândești la rău* – rău vei obține. Totdeauna așa a gândit Ovidiu Vlădescu. A fost un medic cetățean, iar această concepție a sa despre calitatea de conducător al omului, l-a plasat și în postura de cetățean și de deținător al unor demnități în viața cetății. Anumiți specialiști de astăzi, care l-au cunoscut – tot mai puțini pe măsura trecerii anilor, precum și dintre aceia care i-au studiat munca și viața m-au ajutat să croiesc acest contur al personalității sale. Mai întâi, profesorul universitar doctor Ion Chelcea – adevărat sociolog al reconstituirii vieții trecute – își amintea cu emoție episoade din activitatea lui Ovidiu Vlădescu, de la ipostaza sa de medic până la aceea de conferențiar cu ocazia cercurilor culturale, la șezătorile de la căminul cultural. Cuvintele de amintire ale profesorului Ion Chelcea sunt nostalgice și pline de căldură umană, dar și precise, sobre și

lămuritoare pentru un portret, așa cum i-ar fi plăcut și celui evocat aici. Treptat, se dezvăluie și alte fațete ale personalității celui care a ilustrat așa de strălucit istoriografia musceleană în secolul trecut. O altă evocare, plină de grație, făcută cu multă omenie și cu talent de literat o aflăm de la doamna profesor Valeria I. Pravăț, autoarea *Monografiei comunei Hârtiești*³⁴. Bine documentată, amplă și edificatoare este și monografia *Pe Dâmbovița în sus pe urmele lui Negru Vodă și ale urmașilor săi: Vlădenii din plaiul Dâmboviței. Pagini de viață și istorie* a lui Ion Șerban Fălculețe și Ioan Fălculețe³⁵, preum și *Monografia comunei Mioarele*³⁶, toate trei așezările fiind vecinele din imediata proximitate a comunei Boteni. Istoricii care scriu aici sunt de toate vârstele și orientările istoriografice, semn al interesului special pe care-l suscită încă viața lui Ovidiu Vlădescu, dar mai ales al actualității caritabile pe tărâmul tămăduirii suferințelor semenilor săi.

Lucrarea aceasta este necesară și din alt motiv: Ovidiu Vlădescu urmașul unei vrednici familii de boieri români care au jucat un rol important în istoria Țării Românești, privită ca matcă a conservării etniei românești și, din această perspectivă, are și pagini militante, cu un verb uneori, poate, prea avântat, scoase din context, aceste pagini pot părea unora desuete, subiective ori chiar condamnabile. De aceea, demersul nostru, fără să fie împotriva criticii istorice oneste și cumpătate, pledează pentru echilibru și pentru dreaptă cumpănire. Nu ne raportăm aici la criteriul adevărului obiectiv, ci la onestitate, la corectitudine și la rectitudinea morală. Din aceste puncte de vedere, cu toate meandrele unei vieți de om și nu de zeu (de om care a trebuit și să trăiască și să se hrănească!), viața lui Ovidiu Vlădescu rămâne model de urmat, rămâne drept reper incontestabil de bună cuviință, de conduită corectă și de dragoste sinceră pentru comunitatea musceleană chiar în condițiile „medicinii interzise”. Mai clar și direct spus, mulți dintre tinerii care au devenit medici în anii '90 nu știu, poate, că în deceniile anterioare era riscant să acorde asistență medicală unor pacienți neagrați de regimul politic. Astfel, doctorul Serafim Pâslaru din Câmpulung Muscel a fost condamnat la închisoare pentru „delictul” de a fi îngrijit la domiciliu o persoană aflată în vizorul Securității, iar chirurgul

³⁴ Valeria I. Pravăț, *op. cit.*, p. 38.

³⁵ Ion Șerban Fălculețe, Ioan Fălculețe, *Pe Dâmbovița în sus pe urmele lui Negru Vodă și ale urmașilor săi: Vlădenii din plaiul Dâmboviței. Pagini de viață și istorie*, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2016, p. 142.

³⁶ Ion I. Șucu, *op. cit.*, p. 32.

Constantin Trifan din Făgăraș, care nu a permis milițienilor să brutalizeze în spital un rănit pe care și-a asumat riscul să-l opereze, a fost închis pentru „uneltire contra orânduirii socialiste“. Acest episod este relatat tot de către un chirurg, dr. Nicolae Constantinescu, în articolul „Demantelarea comunismului“ publicat în MEMORIA – revista gândirii arestate. În paginile revistei mai întâlnim, în afară de chirurgul Constantin Trifan, și alți medici care au profesat medicina cu eroism în condiții vitrege. Astfel, în articolul menționat mai sus, autorul îl amintește pe doctorul Victor Gordan, care a avut curajul de a scrie un certificat de deces adevărat unui deținut omorât în bătaie, în formularea: „deces prin traumatism cranio-cerebral și hemoragie cerebrală“; cu toate că a fost amenințat și lovit pentru a modifica diagnosticul, nu a cedat. Alți doi medici sunt evocați în acest număr: dr. Nicolai Roșu, fost medic al Curții Regale, și dr. Nicolae Ganea Roth, care a fost condamnat la cinci ani de temniță pentru o afirmație scoasă din context.

5.2. Ovidiu Vlădescu, un vrednic model de medic de la țară al unor vremuri demult apuse

Este acel om care nu are program de lucru, este cel care nu are Crăciun, este acel om care nu are Revelion, care nu petrece zile de naștere și nici sărbători, care nu are nici vară și nici iarnă, care nu îi îmbrățișează pe cei dragi în momentele dificile. Pentru el toate zilele sunt la fel. Este precum drapelul național, se spală cu ploaia și se usucă cu soarele, e acela care nu-și vede crescând copii și nici trecerea anilor lor. Este cel care are prieten întunericul nopții, stelele cu care împărtășeste problemele sale și, în nopțile cele mai reci, gândurile sale. Este acela care nu răspunde familiei sale, pentru că trebuie să se ocupe de familia altora, este acela care doarme mai puțin decât ceilalți în cursul vieții sale și știe că va muri înaintea altora, obosit și cu puțini, dar adevărați, prieteni. Este acela care atunci când este de serviciu, se transformă în psiholog, părinte, frate ori ghid pentru ceilalți, care se emoționează pentru un gând, pentru o frază, dar nu arată acest lucru, deoarece ceea ce exprimă el la exterior, este îmbărbătarea pentru alții. Pe de altă parte, formația sa de medic, aflat într-o genealogie profesională impresionantă, prezentă în mișcare, dragostea pentru meseria aleasă, dar și curiozitatea de a vedea dincolo de timp ce se întâmplă cu această artă și știință, medicina, toate acestea l-au determinat să concilieze două domenii mai greu de conciliat, literatura și istoria, unindu-le vectorial în pagini de iatroistorie.

Percepția mea, atât cât i-am putut descifra personalitatea, a fost aceea de adevărat „Imperator”, inteligent la extrem, exigent cu sine, caustic cu farsorii, de o cultură vastă, tenace, mereu dornic de a se autodepăși și conștient, totdeauna, că meseria de medic nu are program. Faptul că numele Doctorului Ovidu Vlădescu, la atâția ani de la trecerea într-o lume mai bună și mai dreaptă, nu se regăsește în memoria unor instituții de la noi, reprezintă încă o dovadă că pilda latinilor „Nemo propheta in patria sua”³⁷ sau în traducere românească: „nimeni nu e profet în țara lui” rămâne de-a pururi și, din păcate, perfect adevărat! Se pare că Oscar Wilde ne-ar fi luminat înțelegerea și cu următorul aforism: „adevărul este rareori pur și niciodată simplu.”

Despre viața și existența acestui Om am îndrăznit să prezint câte ceva din propriul meu adevăr. Am încercat, în paginile de față să satisfacem mai multe așteptări, atât literare, cât și istorice, rezultatul fiind un fundal pitoresc și tulburător, un sat românesc devenit brusc un centru de comandă al medicinei muscelene de pe valea Argeșelului și mă gândesc desigur la Boteni, sat ce contrazice violent sintagma „locul unde nu se întâmplă nimic”, dar și o suită de portrete memorabile, surprinse, fie în tușe grăbite, în crochiuri, fie cu reveniri pedante, cu tușe groase și apăsatate. E vorba desigur de doctorii urbei, dar nu numai de ei, într-o galerie de portrete ce amintesc de castelele medievale cu regi sau seniori aflați în diacronie sau de membrii unei academii ilustre. Am încercat să întâlnim iatroyistoria cu analiza critică contextuală. Ce a rezultat din acest melanj vor decide cititorii, judecătorii mei supremi parcurgând și formulările concluzive ce însoțesc de obicei orice demers de cercetare științifică.

6. În loc de concluzii, despre declinul elitelor și responsabilitatea socială a medicinei, despre profesia de medic și sacrificiul personal

Sistemul de sănătate publică însuși alunecă spre privatizare prin promovarea mijloacelor private, în scopul degrevării lui pentru că nu mai face față responsabilității sale sociale. Lipsa tot mai acută de timp ne face să devenim mai puțin sensibili la nevoile altora; responsabilitatea socială, care în trecut reprezenta o ideologie, devenind doar un concept de marketing sau, culmea, o condiție pentru cotarea la bursă. Cu riscul de a deveni nepopular pentru unii, îmi păstrez credința că responsabilitatea socială,

³⁷ *Evangelia după Luca*, capitolul IV, verset 24.

incluzând, printre altele, și medicina ar aduce un imens serviciu profesiei și că din puținul pe care l-ar da fiecare, după posibilități, s-ar putea obține beneficii, inclusiv de imagine, pe termen lung. Deci, dacă medicii doresc să devină „cetățeni de frunte” ai societății, așa cum erau odinioară, cred că trebuie să-și asume și responsabilitatea socială. Campaniile publicitare de promovare ale breslei sau ale medicilor individuali nu sunt suficiente dacă nu sunt însoțite de gesturi, chiar sacrificii pentru a veni în ajutorul cetății și al oamenilor aflați în nevoie. Asemenea gesturi ar face să recâștige încrederea, să relaționeze mai mult cu comunitatea și cred că așa le-ar merge mai bine și în plan economic. Dacă vor trăi izolați, între cabinet și spital, izolați vor fi și de oameni. În afară de aceasta, cred că trebuie să se impună prin forța argumentelor nu prin provocarea de scandaluri publice, cum se obișnuiește azi în toate mediile. Aceasta înseamnă să fie prezenți la elaborarea legislației, să participe mai activ la procesul de adoptare a acesteia, pentru că ne așteaptă vremuri grele, dacă e să ne uităm la tendințele europene de dereglementare a profesiilor liberale. Atunci chiar nimeni nu va mai putea susține profesia, pentru că statutul medicului va fi ca al oricărui SRL. Și când spun asta, nu mă refer numai la legislația privind reglementarea profesiei, mă refer și la implicarea efectivă, indiferent de opțiuni și simpatii politice, la elaborarea și promovarea unei legislații moderne și necesare în toate domeniile vieții sociale, inclusiv la revizuirea Legii fundamentale. Vorbind despre nevoia implicării, mă refer la cei câțiva medici parlamentari și parțial, la activitatea efectivă a acestora considerând-o pasivă. Prea puțini și prea puțin, câțiva între câteva sute de parlamentari. Eu cred că ar trebui să fie măcar câteva zeci și de aceea, de ani de zile, am pledat pentru implicare și pentru responsabilitate, chiar dacă ești medic și chiar dacă trebuie să îți asumi o serie de riscuri, inclusiv profesionale. Știi, statutul medicului este indisolubil legat de respectarea deontologiei profesionale, care spune că medicina este profesie de interes public. De aici cred că trebuie să pornească toate demersurile pentru a redobândi prestigiul de altădată. Asta nu înseamnă să fie cu ochii la trecut, ci să păstreze deontologia în noile contexte și într-o viziune de perspectivă pentru că este cea care diferențiază și poziționează medicii în societate prin dedicație față de aceasta și onestitate.

Așa cum precizam în debutul demersului nostru de cercetare științifică, în care ne-am propus să oferim o imagine asupra evoluției bibliografiilor românești ale istoriei medicinei, din zona Argeșului și Muscelului,

de la cele dintâi elaborate – databile la sfârșitul secolului al XIX-lea – și până în prezent, am pornit de la constatarea faptului că iatroistoria nu a beneficiat niciodată în România de un program unitar de bibliografiere. Situându-se la granița preocupărilor medicilor și istoricilor, fiecare „breaslă” a reținut și bibliografiat doar parțial scrierile de istoria medicinei, în funcție de propria perspectivă științifică. Ca urmare, deși de-a lungul timpului au existat numeroase inițiative tangențiale, niciuna dintre ele nu a oferit cercetătorilor o lucrare de referință completă. Există perioade aproape exhaustiv acoperite, ca urmare a complementarității bibliografiilor medicale cu cele istorice, dar apar deopotrivă intervale temporale marcate de o evidentă sub-bibliografiere. Așadar, trebuie punctată necesitatea demarării unui proiect de elaborare a primei bibliografii autohtone dedicate istoriei medicinei, în încercarea de a umple un gol istoriografic și de a oferi iatroistoricilor un solid instrument de referință. Concluzia generală privind stadiul bibliografiei istoriei medicinei românești este că, deși în decursul timpului au existat multiple preocupări în acest sens, unele soldate cu rezultate valoroase, tematica lor variată și criteriile utilizate în selecția informației au permis apariția unor „pete albe” ce nu vor putea fi completate decât prin realizarea unei sinteze bibliografice, bazată atât pe colectarea informației din toate sursele anterior expuse, cât și pe noi cercetări. Alcătuirea unei bibliografii a istoriei medicinei în România rămâne nu doar un deziderat ci și o necesitate, căci pe de o parte trebuie recuperate nenumărate studii integrabile acestui domeniu din secolul al XIX-lea până în prezent, pe de altă parte, în condițiile actuale, când producția științifică se află în continuă creștere, istoria medicinei are nevoie de un instrument care să îi repertorieze evoluția. Sursele unei asemenea întreprinderi se află la îndemâna celor interesați. Multiplele bibliografii pe care le-am trecut în revistă cumulează cu siguranță peste 50% din titlurile iatroistorice românești. Procentele lipsă pot fi completate prin cercetări bibliografice orientate în mare parte spre secțiunile istorice ale revistelor de medicină, astfel încât domeniul autohton al istoriei medicinei să ajungă să beneficieze de un instrument de referințe care i-ar ușura cu siguranță dezvoltarea și i-ar asigura un important spor calitativ, căci raportarea la o bibliografie reprezintă o formă de cunoaștere și utilizare a trecutului, iar o cercetare serioasă nu poate face abstracție de scrierile precursorilor³⁸.

³⁸ Vlad Popovici, *Istoria medicinei și a farmaciei în Clujul Medical 2010*, preluat de site-ul: <http://hiphi.ubbcluj.ro>, accesat la data de 02.02.2022.

Mai este ceva foarte important, faptul că trăim într-o lume deformată de păcat, de răutate și de moarte, compromisul există încă din momentul din care suntem conștienți de situația noastră în lume și continuăm să trăim. Apoi se agravează, căci căutăm să ne facem comozi când ar trebui să luptăm până la ultima picătură de sânge împotriva stării de fapt. Compromisul este faptul că acceptăm să trăim o viață în care nu suntem sfinți, nesocotind chemarea pe care Dumnezeu ne-o face fiecăruia, „Fiți sfinți, pentru că Eu sunt Sfânt”³⁹. Reușim să găsim o cale în care, cu grație și pe nesimțite, să punem în acord ceea ce se exclude, viețuirea în lume și căutarea lui Dumnezeu. Compromisul devine ca o a doua natură și, chiar dacă suntem conștienți că îl facem, nu mai știm să renunțăm la el. La toate popoarele de demult trebuia să existe o coerență a omului, adică viața lui trebuia să se potrivească cu concepția sa. Există o corespondență directă și imediată între ideile împărtășite de acel om și viața lui și nu se putea concepe anomalia ca cele două să fie separate. Această cerință a durat mii de ani, dar a început să se stingă începând din modernitate, mai întâi în Occident, apoi s-a întins treptat în tot restul lumii. Un semn distinctiv al modernității este acela că nu mai contează cum trăim, și că nici nu mai trebuie să dăm cuiva socoteală.⁴⁰ Ultimii care mai au intenția de a face să corespundă în viața lor ideile cu modul de a trăi sunt credincioșii. Ei încă mai au un model la care se raportează și în funcție de care își judecă viața trăită. Cum modelul creștin nu poate fi decât sfântul, întotdeauna există un decalaj, omul se va considera în deficit, își va recunoaște eșecul, dar nu abandonează lupta. Compromisul este să accepți să trăiești, dar netinzând asimptotic să-ți atingi modelul.

Poți rezolva cumva acest compromis? Dacă ești viu, nu! Pentru că întotdeauna te vei considera, probabil pe bună dreptate, mai puțin decât sfântul. O rezolvare posibilă ar fi un eșec, iar singurul mod rezonabil de a trăi al unui creștin este tensiunea intensă între modul de viață prescris, având ca scop sfințenia, și cel real, în care toate trăirile noastre sunt amestecate cu poftă și cu patimi. Există o exigență a viețuirii creștine în ceea ce caut să cunosc, să fac, să gust. Există tendințele mele naturale, și există apoi preceptele credinței, care mereu intră în contradicție. Râvna mea ajunge, cu timpul, să scadă. Există o perioadă a începuturilor, în care dorința e

³⁹ Întâia Epistolă Sobornicească a Sfântului Apostol Petru, 1, 16.

⁴⁰ Paul Curcă, *Omul compromisului*, preluat de pe site-ul: <https://www.crestinortodox.ro/editoriale>, accesat la data de 18.02.2022.

maximă, faci lucrurile ca la carte: rugăciune, posturi, asceză, ferirea de ispite, selecția drastică a lecturilor, filmelor, a persoanelor cu care vorbești, a temelor de discuție, aproape tot ce faci se subsumează rigorilor credinței. După un răstimp, însă, care poate varia de la câteva zile până la câțiva ani, această îndârjire a practicii creștine începe să scadă. E perioada, lungă și ternă, de re-acomodare cu lumea. Începi să-ți accepți nevoile lumești, să te lași, din nou, pasionat de lucrurile pe care ai vrut anterior să le elimini. Nu redevii păgân, dar te pliezi pe cerințele poftelor tale, și poate e mai rău ca atunci când încă nu te convertisei. Îți accepți o serie de înlesniri, te privești cu mai multă indulgență, relativizezi păcate pe care înainte le taxai foarte aspru în mintea ta. Ai mereu regrete pentru zelul pierdut, când ascuți predica la biserică, citești o carte religioasă, afli întâmplări despre părinți duhovnici minunați și promisiuni de revenire la starea inițială. Dar, treptat, și aceste regrete se sting. Îți găsești o stare de echilibru în care acorzi credinței un rol în viața ta, fără să „exagerezi” însă, ca la început. Cazi la învoire cu lumea și, fără prea multe zbateri sufletești, îți vezi mai departe de viață.

Asta e o stare de fapt. E bună sau rea? Sigur că e extrem de rea. Să ne amintim că avem un Dumnezeu gelos, care ne vrea pentru El. „Dă-mi, fiule, inima ta”⁴¹. Or, inima noastră e împărțită între chemarea de sus și tentațiile pămâtenene, iar asta nu înseamnă că suntem duali, ci complet pământești. „Căci nu poți sluji la doi domni”⁴². De fapt, noi păstrăm doar formal credința și acțiunile care decurg din ea. Am renunțat la cer, pentru că oricum e prea departe de noi, și am devenit pământești. Cum însă știm că există un Dumnezeu, căci ceva din adâncul nostru îl cheamă, nu putem nici renunța la tot ceea ce se referă la El. Încercările din această perioadă își au, și ele, rostul lor. Descoperim ce se află înăuntrul inimii noastre, ce putem să facem, cât putem lupta, ne dăm măsura puțințelor noastre. Primim harul, pe care apoi îl pierdem, dar îl avem în vedere ca pe o țintă pe care să o urmărim pas cu pas. Pentru ca trecerea noastră prin pustiu să aibă în numele cui lupta, la ce să se raporteze. Dumnezeu ne pune la încercare, iar noi nu putem decât să ne silim. Aceasta ar fi calea cea bună, pe care merge credinciosul. Numai că nu așa se întâmplă lucrurile întotdeauna întrucât „duhul lumii acesteia caută să ne slăbească încordarea duhovnicească, oferindu-ne drept mângâiere bunăstarea materială trecătoare”.

⁴¹ Pilde 23, 26.

⁴² Sfânta Evanghelie după Matei, 6, 24.

Atunci cădem în trândăvie, nepăsare, mândrie, ne căutăm voia proprie, cădem adesea pradă ispitelor, iar inima începe să se împietrească. Ne dispare râvna, pe care am avut măcar de vreo câteva ori, nu ne mai pasă de cele de sus, căci oricum par inaccesibile, ne gândim că oricum suntem cineva, cu realizările pe care le avem deja, ne căutăm îndreptățirea în cele ce le facem, căutăm să răspundem cerințelor poftelor noastre, iar ispitele reintră în programul obișnuit. Dacă revenim la compromis, vedem că cel mai adesea urmăm această a doua cale. Mai păstrăm ceva din aparența căutării lui Dumnezeu, dar deja, în inima noastră, am făcut prea mult loc poftelor trupești, conviețuim cu ele, ne mulțumim cu ceea ce poate să ne ofere viața, fără a mai avea acel avânt de a trece dincolo de ea. Compromisul e o zonă caldută, liniștită, de confort, din care cu greu ne mai lăsăm extrași. Nici nu mai avem motive să o facem. Deja provocările pe care ni le oferă cotidianul sunt destul de complexe ca să ne mai lase timp să ne mai ocupăm și de altele.

Asta e starea noastră, a compromisului permanent, tragică în fond, dacă am fi atenți la ea. Ce putem face însă? Odată ce am văzut că starea noastră e un compromis, să încercăm să ieșim de aici. Să ne amintim cât mai des de Dumnezeu, să rezistăm cât mai bine tentațiilor, să ne rugăm, să trăim până la capăt și să avem încredere în milostivirea Celui de Sus întrucât trăim într-o civilizație a „vorbilor deșarte!”, a imaginilor deșarte, unde nevoile hipertrofiate pervertesc dorința, unde banii condiționează visele, unde publicitatea devine opusul ascezei, această reducere voluntară a nevoilor în scopul eliberării de sub tirania dorinței. De aceea așteptăm un cuvânt al vieții, al morții date în vileag, un cuvânt plin de liniște, un cuvânt de viață și înviere. Acum, când, etica având rolul de modelare a comportamentului în general, trebuie să fie conectată societății actuale mai ales prin interdisciplinaritate, fapt ce ar permite abordarea și înțelegerea complexă a fenomenelor sociale și acțiunilor individuale. Impactul eticii în activitățile de educație și cercetare, activități cu o mare vizibilitate publică, determină abordări și conexiuni inclusiv interinstituționale, prin entitățile publice și private, cu atribuții și interese în domeniu. În contextul pandemic, etica a cunoscut provocări intense, iar datorită complexității determinate de noua realitate, dilemele etice cunosc o nouă dimensiune generată de dificultatea delimitării în practică între comportamentul neetic și eroarea profesională. Comunitatea științifică simte astfel nevoia de a dezbate multiplele aspecte ale acestor noi dileme, de a-și împărtăși abordările practice și de a genera

modele de acțiune, precum și pentru identificarea unor soluții viabile, inclusiv din perspectivă legislativă.

Bibliografie:

- [1] ***, *Bibliografia Istorică a României*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1969;
- [2] Brătescu Gheorghe, *Istoriografia medicală românească*, în *Apărarea sănătății ieri și azi. Studii, note documente*, Editura Medicală, București, 1984;
- [3] Chelcea Ion, *Botenii Muscelului și oamenii săi buni și bătrâni*, Editura Tritonic, București, 2005;
- [4] Chelcea Ion, *Privire către noi înșine, ca popor*, Pitești, Universitatea din Pitești, 2002.
- [5] Chelcea Septimiu, *Zona Muscel: o perspectivă socio-etnografică*, Viitorul social, 1984;
- [6] Crăiniceanu Gheorghe, *Literatura medicală românească* Institutul de arte grafice București, 1905;
- [7] Gomoiu Victor, *Repertoriul medicilor din ținuturile românești*, Tipografia Cultura, București, 1941;
- [8] Gomoiu Victor, *Istoria presei medicale în România*, Tipografia Furnica, București, 1936;
- [9] Gomoiu Victor, *Istoricul revistei „Spitalul” și tabla generală a materiilor*, București, 1931;
- [10] Fălculete Ion Șerban, Fălculete Ioan, *Vlădenii din plaiul Dâmboviței. Pagini de viață și istorie*, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2016;
- [11] Ionescu C., *Index bibliografic al medicinei populare românești*, Editura Bit, Iași, 2001;
- [12] Pârvolescu Gheorghe, *Legi, regulamente, instrucțiuni, decrete etc. sanitare*, București, 1885;
- [13] Pravăț Valeria I., *Monografia comunei Hărtiești*, Editura Paralela 45, Pitești, 2005;
- [14] Ștrempel G., *Bibliografia românească*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1996;
- [15] Răușescu Ioan, *Câmpulung-Muscel – O monografie istorică*, Editura, ARS DOCENDI, 2009;
- [16] Tudose Petre, *Medici argeșeni în cel de Al Doilea Război Balcanic și în Războiul pentru Întregirea Neamului*, Editura Tiparg, Pitești, 2007.

Pagini internet accesate:

- [17] site-ul:<https://www.crestinortodox.ro/editoriale>
- [18] <https://www.justitiarul.ro/qanon-romania-trump-si-planul-de-asanare-a-mlastinei-globaliste>
- [19] <http://hiphi.ubbcluj.ro>